

Đurđevčani — prof. Viktor Pogačnik i dr. Daniel Pogačnik

Subjekti socijalne politike u prvoj četvrtini 20. stoljeća

MIRA KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, ELIZABETA WAGNER

Svako mjesto u Hrvatskoj diči se svojim poznatim i uglednim ljudima. Spomena vrijedni ljudi Hrvatske nisu rođeni u Zagrebu ni u velikim mjestima, već u selima, trgovištima i manjim gradovima gdje su u ranom djetinjstvu oblikovali svoj pogled na život, i to u vremenu kada su se snažno osjećale posljedice dvostoljetnog pripadanja Vojnoj krajini. Ovdje su stasali marljivi, strogi, ali i zatvoreni ljudi. Ovim radom pokušat ćemo upoznati Đurđevčane s dva Pogačnika koji pripadaju đurđevačkom korpusu jer su ovdje ugledali svijetlo dana, a pored toga ostavili su trag u socijalnoj povijesti naše zemlje.

Cljučne riječi: Đurđevac, Pogačnik, prva četvrtina 20. stoljeća, politika, medicina

1. Uvod

Pod turskim napadima u Đurđevcu nestalo je sve osim starog đurđevačkog grada. Poslije mira u Žitvi 1606. godine (kada su prestali turski napadi), sve je trebalo nanovo graditi i naseljavati. U Đurđevcu su se nastanjivali uglavnom rimokatolici te je i Đurđevačka pukovnija, koja je obuhvaćala veliki teritorij od Bjelovara pa do Drnja i Drave, za razliku od Križevačke pukovnije, bila sastavljena gotovo isključivo od krajišnika koji su bili rimokatolici. Đurđevačka pukovnija nazvana je po crkvi sv. Gjurgja. Godine 1758. sjedište ove križevačke pukovnije postao je Bjelovar. Građa vezana uz tu pukovnicu čuva se u bečkom vojnom arhivu i još uvijek nije dovoljno istražena, a ono što je ostalo na području Pukovnije nestalo je u ratovima 20-og stoljeća ili se još uvijek nalazi sakriveno u škrinjama starih stanovnika Đurđevca (koji ih još uvijek

nerado pokazuju). Radovi Vladimira Miholeka o Đurđevcu u 19. i 20. stoljeću koje objavljuje u *Podravskom zborniku* pokazuju da je usprkos uništenoj općinskoj i kotarskoj dokumentaciji (u Drugom svjetskom ratu) i poteškoća oko zamjenskih izvora, putem literature i novina, ipak moguće istraživati razdoblje od razvojačena đurđevačke pukovnije pa do 1945. godine. Povremeno se pojavljuje nepoznata dokumentacija i fotografije koje je teško identificirati jer su samo tužni ostatak veće ostavštine ili uništene arhive.¹ Ipak, povijest Đurđevca je vrlo bogata i vrijedna spomena i sjećanja što pokazuju

¹ Spominjem slučaj kada mi je 2007. godine Đurđevčanin, g. Janči poslao presnimke fotografija časnika iz područja Đurđevca pitajući mogu li ih identificirati. No, iz poslanih slika nisu se vidjele fotografske radnje gdje su snimane, niti što se nalazi zapisano na poledini slika te nije bilo moguće ništa odgovoriti, a je li u međuvremenu došlo do novih saznanja, nisam uspjela saznati. Bilo bi mi drago da je drugačije.

upravo Miholekovi radovi koji živi u Đurđevcu i malo-pomalo obrađuje relevantne teme iz đurđevačke povijesti 19 i 20. stoljeća.²

Osobito je teško istraživati državne činovnike koje su i austro-ugarske, ali i jugoslaven-ske vlasti stalno premještale iz jednog mjesta u drugo, nastojeći izbjeći jačanje veza s domaćim stanovništvom što bi, nesumnjivo, gotovo uvijek dovelo do pojave korupcije. Tome je prilično doprinijela i deruralizacija sela koja su u potrazi za boljim životom napustili najbolji sinovi. Prestale su se pričati obiteljske priče i tradicija se svela na narodne nošnje, plesove i pjesme te legende što je najuočljivije u Đurđevcu preko Mihaldinčevog igrokaza "Legende o picokima", koja se svake godine, od 60-ih godina, izvodi u đurđevačkom Starom gradu kao jedinom objektu koji je ostao iz prošlosti, osim nekoliko starih hrastovih klijeti na Bilogori.³ Običajnu tradiciju života sačuvala su i žene te je etnografija, osobito na polju kulinarstva, vrlo značajan dio turističke ponude Đurđevca koja se kvalitetno reklamira, a dobro prolaze i umjetnici, osobito Mijo Kovačić iz Gornje Šume, Ivan Večenaj, Ivan Lacković Croata, kao i drugi slikari naive koji su izašli iz okvira lokalne povijesti. Ljepotu đurđevačkog kraja možemo upoznati kroz radove književnice Božice Jelušić, ali i kroz kajkavske pjesme o Dravi i Podravini.

Povijesna istraživanja Đurđevca ipak zaostaju za drugim mjestima stoga svaki novi rad obogaćuje našu spoznaju. Iz tog razloga potrebno je podržati mlade povjesničare koji su u posljednjih nekoliko godina pokazali sposobnost

da pišu kvalitetne povijesne radove.⁴ Treba mnogo raditi kako bi se ispunile praznine koje su nastale nestankom arhivske dokumentacije 19. i 20. stoljeća. Pri tome treba izbjeći zamku povodenja za piscima komunističkog vremena koji su pisali dobro samo o svojim ljudima dok su svi drugi nosili negativni predznak. No, povijest od antike do danas pokazuje da je povijest i naroda, ali i pojedinaca kompleksna, krivudava, nepravolinijska i da politika u sprezi s povijesnom znanošću daje negativne rezultate. Apeliramo na pisanje prave, istinske povijesti u kojoj se Stjepan Radić, ali i druge povijesne ličnosti prikazuju sa svim svojim manama i pogreškama.

Prof. Viktor Pogačnik i dr. Daniel Pogačnik sinovi su đurđevačkog urara Valentina, porijeklom iz Slovenije čiji je otac došao u Đurđevac kao obrtnik i tu se udomio stvorivši obitelji ostavivši tu svoje kosti. Majka Viktora i Daniela bila je prva đurđevačka primalja Ana, rođena u Vitzvaru (s kojim su u 19. stoljeću postojale žive i učestale veze). Ovaj rad je naša spoznaja o braći Pogačnik koja bi mogla biti drugačija da smo naišli na susretljivost Tome, Josipe i Ivana Holler koji posjeduju obiteljski fotografski album jer su, kao i mi, djeca Marije Kolar, bili sestre braće Pogačnik. Pišemo onako kako nam govore pronađeni izvori, na osnovu dugogodišnjeg interesa za obitelj Pogačnik, pozivajući da se na isti način piše i o drugim Đurđevčanima koji zaslužuju da im ime i djela ostanu zabilježena. "Narod bez povijesti je kao tijelo bez kosti", a to se može reći i za lokalnu povijest koja ne smije ostati na nivou stranačke politike, odnosno povijest ne smije biti prešućena jer ako je takva, nepotrebna je.

2 Najviše radova o Đurđevcu napisao je Vladimir MIHOLEK. No, i on koristi uglavnom tisak za gospodarska pitanja, ali i ono što je ostalo od dokumentacije, uglavnom registre, zadržane spise te školsku arhivu. Piše o kotarskom načelniku u Đurđevcu do 1897. godine, Milanu Brezinščaku i učitelju od 1887. godine, Milanu Poljaku (Podružnica gospodarskoga društva u Đurđevcu 1891-1907, Podravski zbornik, (dalje PZ) 31, 2005, 216). Objavljuje rad o hrvatskoj seljačkoj zadrugi i marvogojskoj udruzi u Đurđevcu povodom 110 godišnjice osnutka (PZ, 37, 2011, 161, 197). Obradio je i obrtništvo u Đurđevcu (PZ, 1993, 1994). Pronašao je i materijal trgovine uglednog trgovca Ferdinanda Brennera (PZ, 36, 2006, 37), a piše i o đurđevačkom školstvu (PD, 30, 2004, 133-152.). Obraduje društvo Hrvatski sokol u Đurđevcu 1900-1929 (PZ, 34, 2008, 95, 110). Posegnuo je i za proučavanjem pogrebnih običaja u Đurđevcu (PZ, 2002, 28).

3 Petra Feletar je na temu bilogorskih klijeti 2012. obranila doktorsku disertaciju.

2. Prof. Viktor Pogačnik

Prof. Viktor Pogačnik (Đurđevac, 1.XII.1874. – Đurđevac, 25.VII.1945.)⁵ vrlo je zanimljiva politička ličnost naše zemlje, koja upućuje da u politici ne treba biti krut te da treba ići tragom Stjepana Radića prihvaćajući sva dopu-

4 Mislim ovdje na Molvarce, mr.sc. Vladimira Šadeka, mr.sc. Maria Kolara i druge.

5 Vladimir Šadek navodi kao datum rođenja 1. prosinca 1873. godine, a kao datum smrti 25. srpnja 1946. godine. Ja sam na dokumentima nalazila datum 1. XII. 1874. godine, na jednom čak i 21. XII. 1874. godine. Datum smrti 25. srpnja 1945. godine dao mi je pismom đurđevački župnik Izidor Ferek.

Sl. 1. Naslovnica spomen-spisa na spasavanje istarske, dalmatinske i bosansko-hercegovačke djece za vrijeme svjetskoga rata (ur. Krajač, Zagreb, 1921.).

štena i poštena sredstva kako bi narod mirnije i bolje živio. Mira Kolar o njemu je pisala još 1991. godine, ali tada nije raspolagala podacima koje koristi u ovom radu.⁶ Bio je izvanredno savjestan i razuman, a pored toga i human čovjek i nije – usprkos položajima u Bosni i Hercegovini, Osijeku i Beogradu – stekao nikakav imetak koji bi premašivao tečevinu jednog profesora. No, zanimljivo je da je njegovo dvogodišnje agitiranje (da se radi jedinstva države prihvate radikali i njihova politika), tijekom Velike svjetske krize, ostavilo negativan učinak na Podravce pa ga nikada nisu prihvatili kao svojeg. Takav se način razmišljenja prenosi sve do današnjih, mladih povjesničara jer, osim komunističkog pi-

sanja, sva druga mišljenja bila su obezvrijeđena.⁷ Možda je tome pridonio i način njegova izražavanja jer je kao dijete otišao na školovanje izvan Đurđevca i vratio se kao umirovljenik koji je govorio čistom hercegovačkom štokavštinom pa

6 Mira KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Život i rad profesora i ministra Viktora Pogačnika, *Podravski zbornik '91*, Koprivnica 1991, str.131-145. Upućujem čitatelja na ovaj rad jer ovdje ne želim ponavljati sve detalje.

7 Vidi Mato KUDUMIJA, *Đurđevac u svijetu i vremenu*, Đurđevac 1968, str. 83. Kudumija piše kao komunistički publicist, dakle nekritički, prenosi zaključke iz komunističkih radova. Spominje samo da je Mato Kudumija s Grgurom Karlovcanom obnavljao oko 1935. godine partijsku organizaciju u Đurđevcu; Vladimir ŠADEK, *Prilozi za povijest kotara Đurđevac u vrijeme Šestosiječanjske diktature od 1929. do 1934.* (*Podravina*. vol. IV, br. 8. Koprivnica 2005) preuzima mišljenje iz komunističke literature o građanskim političkim strankama. Iako navodi gdje je sve Viktor Pogačnik govorio, ne ulazi dublje u analizu predmeta o kojem je govorio. Kao i mnogi drugi, ne uočava da je u vladu za šestosiječanjske diktature ušlo mnogo najkvalitetnijih ljudi iz Hrvatske, kao dr. Oto Frangeš, ministar poljoprivrede i ostali, želeći da se prilike u zemlji smire i da se izade iz pogubne krize koja je uništavala podravskog seljaka. Uostalom, da bi se dao sud o jednoj ličnosti treba poznavati cijeli njen život, radni, emocionalni i politički, i tek onda se može nešto reći.

Sl.2. Viktor Pogačnik sa suprugom (vl. obiteljski album Kolar).

Sl.3. Viktor Pogačnik kao ministar šuma i ruda 1932. godine (vl. obiteljski album Kolar).

su ga svi Mačekovci, ali i komunisti, gledali kao "uljeza" iako je bio domaći čovjek kojemu treba zahvaliti za mnoga dobra. No, krenimo ispočetka, presjekom prikaza njegova života.

2.1. Djetinjstvo i školovanje

Viktor Pogačnik rođen je uoči ukinuća varaždinske Vojne krajine, u vremenu spajanja vojne i civilne Hrvatske. U njegovom djetinjstvu pada i okupacija Bosne i Hercegovine, 1879. godine, te su mnogi školovani Hrvati, zbog jezika, uhlebljeni našli u pokrajini kojom su zajednički vladale Austrija i Ugarska, a kao upravitelje postavili su činovnike iz Hrvatske. No, Viktor Pogačnik, kad je bio izvan službe, uvijek se povlačio u Đurđevac jer ga je volio te je tu i pokopan. Očito su ga privlačili obronci Bilogore na kojoj je imao mali vinograd, ali i Drava sa svojim ribljim fondom, šume uz Dravu te podravski ljudi i običaji. Kroz dugi niz godina koje je proboravio u Bosni zaboravio je kajkavski ili nije htio njime govoriti, a i imao je "profesorsko" i uvijek suzdržano i kontrolirano ponašanje stečeno vjerojatno tijekom školovanja.

Osnovnu školu završio je u rodnom mjestu, a onda je otišao u Zagreb te je tamo, stanujući u samostanu sestara milosrdnica u Frankopanskoj ulici, polazio tri razreda Velike gimnazije gdje je slušao povijest i zemljopis kod Vjekoslava Klaića. Kolega mu je (u drugom razredu) bio Ivan Lorković, sin Blaža Lorkovića (utemeljitelj Hrvatske napredne stranke 1902. godine, u duhu Franje Račkog) pa je 1905. godine ušao i u Hrvatsko-srpsku koaliciju, ali je iz nje istupio 1918. godine kao protivnik centralizma. Godine 1919. osnovao je Hrvatsku zajednicu, a onda se povezuje sa Stjepanom Radićem da bi, nešto prije smrti, 1926. godine osnovao Hrvatsku federalističku seljačku stranku u koju je ušao i đurđevački političar Tomo Jalžabetić.

Pogačnik je bio odličan učenik, ali bi mu je školovanje zbog siromaštva postalo upitno da ga u orfanotrofijski zavod u Požegi nije primio zagrebački nadbiskup 1889. godine, na mjesto koje je ostalo prazno prelaskom Frana Barca iz Šemovca u Zagreb.⁸ Ovdje mu Dane Gruber predaje povijest, a Oton Kuiu fiziku. Ima prvo-

klasne nastavnike koji, osim što poučavaju i odgajaju svoje učenike.

Godine 1994. prelazi u Zagreb i završava klasičnu filologiju kao glavni predmet te arheologiju, hrvatski jezik i filozofiju. Diplomski rad piše iz latinske i grčke književnosti. Bio je pristaša zadržavanja učenja klasičnih jezika u srednjim školama pa je to nastojao prenijeti na mostarsku gimnaziju otvorenu 1893. godine gdje se zaposlio ujesen 1899. godine, nakon što je godinu dana predavao latinski na Gornjogradskoj klasičnoj gimnaziji u Zagrebu.⁹

2.2. Djelovanje u Bosni i Hercegovini

Kao profesor na mostarskoj gimnaziji, Viktor Pogačnik je društveno vrlo aktivan u društvu Napredak, koje se brinulo za školovanje hrvatskih mladića iz Bosne i Hercegovine na visokim školama u Hrvatskoj i inozemstvu i koje je već do 1918. godine imalo oko tisuću članova na području Banske Hrvatske. Poslije 1921. godine zabilježeni su i pokušaji osnivanja podružnica u Hrvatskoj, Slavoniji i Međimurju. U vrijeme kada je Viktor Pogačnik sudjelovao u djelovanju Napretka u Hrvatskoj, ovo hrvatsko-kulturno društvo imalo je uspješan razvoj te je sagradilo i prvi neboder u Gajevoj ulici koji je i danas vlasništvo Društva. Dvadesetdvije godine boravka Viktora Pogačnika u Bosni i Hercegovini stvorile su kod njega izvjesnu ovisnost o toj zemlji, što se osobito odrazilo u zbrinjavanju hrvatske djece. Godine 1933. bio je smijenjen s ministarskog položaja, a Napredak je u Hrvatskoj bio zabranjen što se kosilo s navodnim popuštanjem diktature i tada isticanom liberalizacijom tiska. To se može dokazati i na primjeru Podravine. U Koprivnici su tri puta osnivane podružnice Napretka kojije članove i dobrotvore imao i u Đurđevcu. Kada je Viktor Pogačnik opet ušao u političko-socijalni život, putem Oblasnog odbora Osječke oblasne skupštine 1927. godine, odmah oživljuje rad Napretka, a isto se događa i 1932. godine, kada postaje ministar šuma i ruda. Kada je maknut s tog položaja i vlasti, 10. listopada 1932. godine, raspušta se i Glavna podružnica Hrvatskog kulturnog društva Napre-

8 Ilica ZVONAR, *Mons. dr. Fran Barac (1872-1940)*, Predavanje. 2008, str. 1-2; Isti, *Dr. Fran Barac - svećenik, teolog i političar*, *Podravski zbornik*, 28, 2002, 177-178.

9 Detalji u M. KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Viktor Pogačnik. n.dj, 133-134.

dak u Zagrebu. Tako je raspuštena i koprivnička podružnica, a s njom se ugasilo i djelovanje Napretka u Đurđevcu. Godine 1928. Napredak ima 10 podružnica i 4 povjereništva na području Hrvatske, odnosno 1608 članova.¹⁰ Čini se kao da je Pogačniku srce ostalo u Bosni, vezano uz Napredak. Kao ministar šuma i ruda, od 1932. do 1933. godine, Viktor Pogačnik se zalaže za obilježavanje 30. obljetnice osnutka mostarskog Hrvatskog potpornog društva u Mostaru, kao prethodnika Napretka što je i proslavljeno 3. srpnja 1932. godine, kada je Pogačnik već bio ministar šuma i ruda za čitavu Jugoslaviju.¹¹ Njegova vezanost uz razvoj i povijest Napretka ne može se dovoditi u pitanje. U vrijeme njegovog ministროvanja, Napretkova zadruga imala je 140 povjereništava u čitavoj zemlji, a broj zadržimova i stipendija pitomcima Napretka na sred-

njim i visokim školama, bio je vrlo velik.¹² Dakako, to je moralo ići na štetu društva Hrvatski Radiša. Prof. Viktor Pogačnik nikada nije bio vezan uz ovo Društvo koje se brinulo da siromašna hrvatska seljačka djeca završe neki koristan obrtnički ili trgovački zanat, vjerojatno nesklon načinu rada ovog društva koje se ponekad služilo neprimjerenim metodama i iskorištavanjem svojih pitomaca.

Prof. Viktor Pogačnik je do 1910. godine ipak održavao politiku Benjamina Kalaya, koji se zalagao za jedinstvenu bošnjačku narodnost Bosne i Hercegovine, ali njegovo kupovanje svih izdanja Matice hrvatske ukazuje na njegovu sklonost Hrvatima. Mnogim vezama bio je povezan i s franjevcima na Širokom brijegu osobito, njegovom pismenošću hrvatskog jezika i brigom za siromašnu djecu. Vjerojatno je ove veze morao njegovati gotovo tajno pa se zato javno i dalje zalaže za jačanje klasične nastave u bosanskim gimnazijama što ga je 1908. godine dovelo na položaj upravitelja Više djevojačke škole u Sarajevu, a 1911. godine za upravitelja Muške učiteljske škole u Sarajevu. Na ovom položaju bio je do 1915. godine. Radio je kao inspektor narodnih, trgovačkih i učiteljskih škola u Bosni i Hercegovini te je znatno utjecao na održavanje nastave u tim školama, a onda je 1917. godine postao referent Zemaljske vlade Bosne i Hercegovine koja je bila uključena u prebacivanje gladne i ugrožene hercegovačke i bosanske djece u sjeverne dijelove Hrvatske – akciju je započeo franjevac Didak Buntić, a nastavile zemaljske vlade Hrvatske i Slavonije i zemaljske vlade Bosne i Hercegovine, uz suradnju dr. Đure Barsaričeka i cijelog mnoštva istaknutih nastavnika iz oba područja.¹³ U plaćanju putnih troškova za ovu djecu sudjelovala je i Hrvatska narodna zajednica, na čelu s dr. Stjepanom Kukićem, a pomagao je i Napredak. Sve do završetka rata, Pogačnik je bio na čelu Središnjeg odbora za po-

10 Zdravko DIZDAR, Pokušaji osnivanja i rada Napretkovih organizacija na području Koprivnice 1902-1949. godine, *Podravski zbornik*, 30, 2004, str. 72-73 i 77. i 80.

11 Isto, str. 41. Struktura Napretka, osnovanog 1903. u Sarajevu, bila je izgrađena već krajem 1906. kada društvo ima 26 podružnica. Već krajem 1905. godine izdan je prvi *Hrvatski narodni kalendar Napredak* u 4.000 primjeraka. Viktor Pogačnik bio je član odbora kada se gradio Napretkov đački konvikt "Kralj Petar Svačić" u Mostaru u Liskoj ulici. Tada još nije bilo ujedinjeno Mostarsko potporno društvo, odnosno 1902. godine sa sarajevskim Napretkom. Konvikt je završen 2. prosinca 1906. godine, a tada se je zbog dugova mostarskog potpornog društva moralo ujediniti sa sarajevskom središnjicom Napretka. Na prvoj konstituirajućoj skupštini Napretkove podružnice u Mostaru 20. siječnja 1907. godine, Viktor Pogačnik je izabran za predsjednika pa je stoga i najzaslužniji za fuziju mostarskog i sarajevskog društva. /Hrvoje ŠAPINA, *Stoljetnica Napretka*, Sarajevo 2002, str. 19. Godine 1910. u Sarajevu se počeo graditi i društveni-zakladni dom i usvojen je projekt zagrebačkog arhitekta Dioniza Sunka, a radove je izvodio Josip pl. Vancaš. U Zakladnom domu bila su smještena gotovo sva hrvatska društva (Trebević, Hrvatska narodna zajednica, Hrvatski športski klub i Hrvatski klub). Kada je vrhbosanski nadbiskup dr. Josip Stadler dao Napretku u Sarajevu velik komad zemljišta, počeo se je graditi konvikt Kralj Tomislav za 100 pitomaca, ali taj konvikt nije bio dovršen prije Prvoga svjetskog rata. U 1916. godini prestao je izlaziti i *Napretkov kalendar*, ali je sve obnovljeno poslije Prvoga svjetskog rata. Ovo društvo i danas djeluje, obnovljeno 1990. godine.

12 Do 1932. godine društvo Napredak podijelilo je mnogo zadržimova, u iznosu od 3,585.267 dinara, a stipendirana su 113 srednjoškola i 49 visokoškola. (A. ODIĆ, *Kratki historijat Napretka od osnutka do fuzije Hrvatskog potpornoga društva u Mostaru (1902-1907)*, *Kalendar Napretka*, XVI/1927, str. 44. i d.; Isto, *Kratka povijest Napretka – Rad društva 1907. do početka rata*, *Kalendar Napretka*, XVII/1928., str. 39-45; Hrvoje ŠAPINA, *Stoljetnica Napretka*, Sarajevo 2002, str. 223. Pogačnik je povjerenik Napretka 1920. godine.

13 Mira KOLAR, *Zbrinjavanje gladne djece iz Dalmacije, Istre i Bosne i Hercegovine u sjevernoj Hrvatskoj za prvoga svjetskog rata*, Slavonski Brod 2008. ?

maganje djece. Đuro Basariček bio je neko vrijeme poveznica Napretka i Hrvatskog Radiše što je 1919. i 1920. godine bilo značajno u obnovi privrednog života u Zagrebu.¹⁴

Međutim, usprkos svom socijalnom radu u poslijeratnoj Bosni i Hercegovini činovnici koji su došli u Bosnu tijekom austro-ugarske vladavine postali su nepoželjni pa sudbinu tihog "protjerivanja" nije izbjegao ni prof. Viktor Pogačnik ni njegova supruga, učiteljica Anka, sestra Đure Basaričeka, iako je uspio ostati povjerenik za prehranu u Odjeljenju za socijalnu politiku i povjerenik Napretka do 1920. godine. Politički orijentiran prema stranci Stjepana Radića, zbog dvoipolgodišnjeg zatvora Stjepana Radića, Viktor Pogačnik se baš ne snalazi na političkom planu pa je njegovo članstvo u Hrvatskoj težačkoj stranci bilo samo privremeno i vjerojatno pokušaj održanja u Bosni i Hercegovini. Viktor Pogačnik se vrlo dobro osjećao u bosansko-hercegovačkoj sredini. Volio je ispijati kavu i jesti bosanska jela. Međutim, Srbi na vlasti nisu željeli "kuferase", kako su zvali činovnike iz Hr-

vatske u Bosni i Hercegovini. Premještaj za direktora križevačke učiteljske škole i male gimnazije u Križevcima 1920. godine, Viktor Pogačnik nije prihvatio, a dr. Milan Sršćkić, radikal, nije se složio s dobrim mišljenjem nekih političara o Viktoru Pogačniku, ne želeći činiti iznimke. Pogačnik je umirovljen 1921. godine zajedno s dr. Ilijom Badovincem, šefom Odjeljenja za trgovinu, obrt i industriju bosanske vlade.¹⁵

2.3. Događaji do atentata 1928.

Mirovina mu je bila mala, a pretvaranjem krunskih mirovina u dinarske, nedovoljna za pristojan život dvočlane obitelji Stoga se odlučuje vratiti u rodni kraj gdje nije bilo gladi i gdje su cijene hrane bile povoljnije. Nastanjuje se u

14 M. KOLAR, *Hrvatski Radiša (1903-1945, 1993-2003)*, Zagreb 2004, str. 45-69.

15 M. KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Viktor Pogačnik, n.dj, 144.

Sl.4. Otac Viktora i Daniela Pogačnika, urar Valentin Pogačnik s Ankom Pogačnik (sestra Đure Basaričeka) i Borisom Basaričekom, ubijen krajem 1942. na Bilogori (vl. obiteljski album Kolar).

Đurđevcu, u kući br. 1446.¹⁶ Međutim, oženjen sestrom dr. Đure Basaričeka, Viktor Pogačnik nije mogao biti ništa drugo nego član Hrvatske seljačke stranke (kada je ova izbrisala republikanski pridjev). U okviru Radićevog programa, Pogačnik drži mnogobrojne skupštine, ali se s njim posvađao jer je Stjepan Radić upisao svoju stranku u Seljačku komunističku internacionalu u Moskvi pa je 1926. godine postao bliži Tomi Jalžabetiću i Hrvatskoj federalnoj seljačkoj stranci koju je osnovao njegov školski kolega Ivan Lorković, što ga je i približilo vladinim krugovima i ministarskoj stolici.

U početku, Stjepan Radić je bio protivnik podjele zemlje na 33 oblasti. No, čitajući pažljivo zakone i uredbe o poslovanju oblasti uočio je kako je oblasti moguće iskoristiti kao središta gospodarskog i kulturnog razvoja zemlje te je ušao u Oblasni odbor Zagrebačke oblasne skupštine djelujući kao predsjednik od 29. veljače do jeseni 1927. godine kada je izabran u Narodnu skupštinu pa je položaj predsjednika Oblasnog odbora mogao prepustiti Josipu Predavcu. Zagrebački oblasni odbor bio je uzor svim odborima u hrvatskim zemljama u kojima su HSS-ovci činili većinu. Na zajedničkom radu u rješavanju ovih pitanja Stjepan Radić je osmislio svoj program te je na tome polju ostvario velike rezultate, usprkos ogromnim zaprekama koje su mu priređivali veliki župani, odnosno nadležna ministarstva i Senat u Beogradu. No, i narod u Hrvatskoj očekivao je previše s obzirom da je kreditna, a i agrarna kriza nagrizala gospodarstvo, a krediti dignuti u inozemstvu bili su do 1926. godine utrošeni u istočnim dijelovima zemlje, osobito Beograda koji se izgradio u lijepu i veliku prijestolnicu nove jugoslavenske države pa za ostale krajeve više nije bilo novca iako su i oni vapili za obnovom i novogradnjom.

Prof. Viktor Pogačnik 19. veljače 1927. go-

dine, na listi Hrvatske seljačke stranke (dalje: HSS), izabran je u đurđevačkom kotaru za poslanika u Oblasnu skupštinu Osječke oblasti, a na tom su području izabrani i Valent Milek (ratar iz Virja), Milan Šohiner (stočar iz Pitomače) i Franjo Torbašinić (ratar iz Kloštra Podravske). Svi su oni bili članovi i pristaše Radićeve Hrvatske seljačke stranke.¹⁷ Kao profesor matematike bio je izabran za predstojnika financijskog odjela Oblasnog odbora Osječke oblasne skupštine. Dobio je težak zadatak – sastaviti proračun kada nije bilo prihoda, a država je teško ispuštala posebne fondove iz ruku. Onih 100.000 dinara koje je obećala vlada nikako nije stizalo na račun, a trebalo je smirivati socijalne tenzije i usklađivati odnose sa Samostalnom demokratskom strankom Svetozara Pribićevića, Hrvatskom federalnom seljačkom strankom, odnosno bivšom Hrvatskom zajednicom, Narodnom radikalnom strankom, Hrvatskom pučkom strankom i ostalima. Sve su te stranke imale svoje klubove. Oblasni odbor bio je paralelna vlast vlasti velikog župana koji su, u pravilu, činili ljudi od povjerenja vlasti i protivnici HSS-a. Viktor Pogačnik izdržao je cijelu 1927. godinu na položaju financijskog odbora Oblasnog odbora, nemajući gotovo nikakvih sredstava za normalno poslovanje. Naime, područje djelovanja osječke oblasti obuhvaćalo je čitavu Slavoniju i veći dio Podravine, tj. kotareve Bjelovar, Brod na Savi, Đurđevac, Garešnicu, Grubišno Polje, Koprivnicu, Kutinu, Našice, Novu Gradisku, Novsku, Osijek, Pakrac, Požegu, Slavinu, Valpovo i Viroviticu s pripadajućim gradovima. Bilo je to ogromno područje u kojem danas imamo nekoliko županija i koje je vrlo raznoliko, po nacionalnom i vjerskom sastavu stanovništva, ali i bremenito povijesnim zbivanjima i socijalnim sukobima. Pogačnik je sastavio i proračun za 1927. godinu, ali ga je vlast naknadno odobrila na svega 3,000.000 dinara iako je trebalo popravljati ceste, graditi škole, voditi socijalnu politiku i uglavnom umanjivati socijalne tenzije kod naroda koji je sve više izražavao nezadovoljstvo radom radikala, osobito kada se izjavio pokušaj Stjepana Radića da kao ministar prosvjete pokrene i ojača prosvjetu u Hrvatskoj.

16 Godine 1968. vlasnik kuće je umirovljenik Ivan Vokšan koji je ovu jedinu kuću s tri klasicistička prozora kupio nakon Viktorove smrti od udovice Anke. Bila je to skromna kuća od tri sobe. Ulazilo se kroz uski prolaz, do stubišta koja su vodila u prijemnu sobu gdje su bile klupe oko hrastovog stola te se tu mogla okupiti veća skupina ljudi. Spavaća soba bila je na uličnoj strani kuće, a bogata knjižnica i kuhinja bile su smještene na dvorišnoj strani. Pogačnik je volio lijep namještaj pa su i knjige bile u vrlo lijepim ormarima koje je poslije Viktorove smrti naslijedila Josipa Holler u ulici Stjepana Radića 18. Prof. Viktor Pogačnik darovao je Miri Kolar 1945. godine, nešto prije smrti, Srkuljev *Pregled opće i hrvatske povjesnice*, (Zagreb, 1909). i Šurminov *Povijest književnosti hrvatske i srpske* (1898).

17 M. KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Osam dokumenata iz rada osječke oblasne samouprave 1927. i 1928. godine, *Glasnik Arhiva Slavonije i Baranje*, 3, Osijek 1995., str.64.; Ista, Presjek kroz rad osječke oblasne skupštine 1927.-1929. godine, *Glasnik*, 6, Osijek 2001., str. 111.

Viktor Pogačnik bio je u dobrim odnosima s velikim županom dr. Ljudevitom Gajem, nećakom ilirca Ljudevita Gaja, ali ne i s osječkim podžupanom, radikalom dr. Milom Dejanovićem koji je bio osoba od povjerenja radikalskih vlada. Već 15. lipnja 1927. godine, Gaj je smijenjen i umirovljen, ali ni novi veliki župan dr. Ivan Frančić, rodom iz Bjelovara, nije bio vladi po volji iako je sudjelovao u provođenju agrarne reforme u Slavoniji i velikoj kolonizaciji dobrovoljaca. On je smijenjen kao pristaša Svetozara Pribićevića već 14. listopada 1927. godine, nakon stvaranja seljačko-demokratske koalicije sa Stjepanom Radićem, kao oštre oporbe radikalskom režimu, a istog dana prof. Viktor Pogačnik podnio je ostavku jer je očito odobravao stvaranje seljačko-demokratske koalicije, kao jedinu mogućnost za suradnju Hrvata i Srba u Hrvatskoj. Novi veliki župan osječke oblasti bio je pričuvni artiljerijski pukovnik dr. Radmilo Vujović, radikal, kojemu ovo područje nije bilo rodni kraj pa ga nije ni shvaćao. Pogačnik nije odobravao smanjenje proračuna s pet na tri milijuna dinara jer je prvi proračun bio sastavljen na osnovi prijevika potreba naroda osječke oblasti, a smanjenje sredstava onemogućilo je pokretanje i izvršenje niza korisnih i vrlo potrebnih radova jer se od Prvoga svjetskog rata gotovo ništa nije uložilo u ovo područje. Ne smijemo smetnuti s uma ni da je Pogačnik bio šogor Đure Basarićeka te da je podržavao, tj. pomogao kolonizaciji zagorskih i podravskih seljaka u Slavoniju pa je i Mara Matočec ovom kolonizacijom, umjesto malog imanja u Đurđevcu, došla do plodne zemlje u Koriji.¹⁸ Pogačnik je kao član Oblasne skupštine bio vrlo liberalan te je zahtijevao da u Oblasni odbor uđu i predstavnici oporbe pa su u Odboru bili i Bjelovarčanin i poznati liječnik, dr. Ivan Lebović te Petar Gaži iz Hlebina. Na Oblasnoj skupštini u veljači 1927. godine čule su se pritužbe

na nereguliranu Dravu jer se u Drnju 35 podriivenih kuća moralo porušiti, a stanovnici preseeliti.¹⁹ Gradsko poglavarstvo u Koprivnici zatražilo je zajam od 200.000 dinara za proširenje bolnice.²⁰ Obilje dugo zanemarivanih problema upravno-socijalne prirode koje je trebalo riješiti bilo je registrirano na Oblasnoj skupštini i Oblasni odbor je pokušao sastaviti proračun koji bi omogućio rješavanje najtežih problema. No vlasti nisu imale sluha i osim evidentiranja što bi trebalo učiniti, Oblasni odbor i Oblasna skupština tijekom svog kratkog djelovanja tijekom 1927. i 1928. godine, nisu uspjeli mnogo učiniti pa je prof. Viktor Pogačnik bio silno nezadovoljan i nemoćan u pokušaju da pomogne Podravini i Slavoniji. Činio je, svojim vezama, što je mogao te je bilo odobreno podizanje župne crkve svetog Jurja prema projektu zagrebačkog arhitekta Stjepana Podhorskog, u predromaničkom starohrvatskom stilu sa središnjom kupolom. Slična je crkva podignuta u Krašiću i u Tomislavgradu. Napuštanje Oblasnog odbora prof. Viktora Pogačnika krajem godine nije bilo podignuto na državnu razinu, ali su radikali shvatili da moraju ublažiti svoj pritisak na hrvatske oblasti te su kasnije za velike župane imenovali dr. Marijana Hanžekovića koji je prilično dobro surađivao s predsjednikom Oblasnog odbora Ljubomirovom Maštrovićem. No, vlasti su uvijek kao svojeg najpouzdanijeg čovjeka držale, na mjestu podžupana, dr. Milu Dejanovića koji je kao radikal bio zastupnik centralizma te je u interregnumima uvijek bio komesar Oblasni. Veliki govor Pogačnika na sjednici Oblasne skupštine 3. studenog 1927. godine kada je rasprava trajala čitav dan, uz kritiku malog budžeta za rad, nije od svih podržan kako je očekivano i budžet je bio usvojen, a Pogačnik je dao ostavku.²¹

18 Na otkrivanje prvog spomenika Đuri Basarićeku, nakon ubojstva u Narodnoj skupštini 20. lipnja 1928. godine, došao je, ne samo dr. Josip Šilović, predsjednik Narodne Zaštite, već i Viktor Pogačnik sa svojom suprugom Ankom. (M. KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Mara Matočec. Hrvatska književnica - seljakinja i njen rad na socijalno-političkom i kulturno-prosvjetnom polju u okviru seljačkog pokreta braće Radić, Koprivnica - Zagreb 1993, str. 10-12; Vidi i Vlatko SMI-LJANIĆ, Mara Matočec. Hrvatska spisateljica, prosvjetno-kulturna aktivistica i političarka. Biografija, Virovitica 2010, str. 45-47 i slike; M. KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Đuro Basariček: socijalno i političko djelovanje, Izd. Studijskog centra socijalnog rada Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2008, str. 99.

19 M. KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Presjek kroz rad osječke oblasne skupštine 1927-1928. godine, *Glasnik Arhiva Slavonije i Baranje*, 6, Osijek 2001, str. 115.

20 M. KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Presjek, str. 120. Ista: Ukinuće Bjelovarsko-križevačke županije i kako je to područje prošlo u vrijeme djelovanje Osječke i Zagrebačke oblasne skupštine 1927. i 1928. godine, *Radovi Zavoda za znanstveno istraživački i umjetnički rad HAZU u Bjelovaru*, br. 2/2008, str. 31-56.

21 M. KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Presjek kroz rad osječke oblasti, n.dj, str. 127.

2.4. Rad u vrijeme Kraljevine Jugoslavije

Pogačnik se poslije napuštanja Osječkog oblasnog odbora vraća u Đurđevac gdje je doznao za smrt dr. Đure Basaričeka, brata svoje žene Anke. Prisustvuje njegovu pokopu na Mirogoju u Zagrebu i prihvaća skrbništvo nad jedinim sinom Đure Basaričeka, tada još učenikom. Bio je jedini odrasli član atentatom pogođene obitelji, utoliko više što je i Borisova majka Jelena nakon živčanog sloma bila nesposobna za privređivanje pa je 1932. godine i umrla. Boris je uživao državnu stipendiju sve do 1942. godine kada je ubijen.²² No, diktatura je svojim promjenama na svim poljima života, ujedinjena s velikom svjetskom krizom, stavila preživljavanje u prvi plan te se vrlo brzo zaboravilo na pozitivne akcije, a još brže na pozitivne namjere koje su uredi samouprave htjeli provesti. Jedino su normativni akti koje su priredili stručnjaci Zagrebačkog oblasnog odbora na čelu sa Stjepanom Radićem i Josipom Predavcem, preuzeti većim dijelom od novih vlada u Beogradu jer su u njima bile izražene socijalne i gospodarske potrebe.

Viktor Pogačnik bio je osupnut atentatom u Hrvatskoj. Atentat je ideju o tri brata jednog naroda jako nagrizao, a vlast je promijenila ime države u Jugoslavija, zabranjujući isticanje nacionalnih imena i forsirajući jedinstvo države kroz centralizaciju, navodeći uspješnu praksu Francuske iz vremena revolucije. Pogačnik je pod utjecajem Kalayeve zamisli o bošnjačkoj naciji u Bosni i Hercegovini, početkom dvadesetog stoljeća, mislio kako bi se isto moglo provesti i u Jugoslaviji, kao najsretnije rješenje nakon više stoljeća služenja drugim narodima te da ta država ima budućnosti, ako će se raditi pošteno. Tako su mislili i mnogi hrvatski intelektualci, privrednici i pravnici pa je beogradskom režimu omogućeno da u svoje vlade i upravu uključi mnoštvo ljudi i bez otpora provede diktaturu koja je prestala tek kada su otežali socijalni problemi izazvani krizom, a koje nije bilo moguće riješiti povišenjem poreza i prireza. Poljuljali su socijalnu i financijsku stabilnost države pa je ponovno trebalo izabrati narodne poslanike i uspostaviti Senat kao savjet mudraca u koji

su sa đurđevačkog područja, u jesen 1931. godine, ušli Tomo Jalžabetić, a iz koprivničkog dr. Vladimir Malančec. No, sistem izbora nije odražavao stvarno raspoloženje naroda, već je pogodovao radikalima te izvan toga nije bilo moguće sudjelovanje Hrvata u vlasti. Mnogi su hrvatski političari, osim dr. Vladka Mačeka, počeli surađivati s radikalima, poučeni iskustvom prve apstinencije Stjepana Radića i vlasti od 1920. do 1925. godine – bolje biti u i pri vlasti, nego gledati sa strane što se događa. Stoga su, Viktor Pogačnik, ali i Josip Šilović, a i drugi Hrvati, počeli surađivati s nosiocima vlasti, ne znajući kako su oni nužno zlo koje su radikali prihvatili kako bi smirili narod i produžili svoje vladanje zemljom.

U vladu su pozvani najbolji stručnjaci, ali su mnogi iznevjerili narodno povjerenje. Kada se to dogodilo i u drvarskoj industriji te su dr. Šibenik (ministar šuma) i dr. Nikola Precca (ministar građevina) podnijeli ostavku, bosanski političar dr. Milan Srškić, predsjednik bosanske zemaljske vlade 1920. godine, a sada čovjek povjerenja beogradskog dvora sjetili su se Viktora Pogačnika, kao još uvijek korisnog političara. Kralj Aleksandar upoznao ga je 3. lipnja 1931. godine, prilikom boravka u Đurđevcu te ga je 21. travnja 1932. godine, ukazom imenovao za ministra šuma i ruda, a prof. Stjepana Srkulja, do tada gradonačelnika Zagreba, za ministra građevina u prvoj Srškićevoj vladi. Međutim, u to vrijeme, velika svjetska kriza kulminirala je u Jugoslaviji te su gotovo svi društveni slojevi vapili za spasom, a neki su posezali za kojekakvim metodama kako bi spasili drvenu industriju Jugoslavije od propasti. Godine 1931. pojavilo se u Europi i jeftino rusko drvo kojemu jugoslavenska drvna industrija nije mogla konkurirati. Nema sumnje da je Pogačnik i u vrijeme diktature mislio o Hrvatskoj, pa su 20. lipnja 1932. godine priređene u Sarajevu zadušnice za Pavla Radića i Đuru Basaričeka, a 8. kolovoza za Stjepana Radića, što učinjeno i 1933. i 1934. godine, ali dolaskom Milana Stojadinovića za predsjednika vlade i promjenom politike, prestaje financiranje hrvatskih institucija u Bosni i Hercegovini. Međutim, 1936. godine počeo se graditi neboder Napretkove zadruge u Zagrebu pa središte Napretka seli u Zagreb, a putem Napretka Viktor Pogačnik održava veze s Bosnom i Hercegovinom.

Viktor Pogačnik već je 5. studenog 1932. godine bio smijenjen s položaja ministra šuma i ruda te je postao političar s primanjima mini-

22 Ovu stipendiju izglasala je Oblasna skupština Zagrebačke oblasti 1928. godine, a onda ju je preuzela Savska banovina pa Banovina Hrvatska i konačno NDH što je bilo sudbonosno za Borisa.

stra bez portfelja, dakle ministar koji vladi mora stajati na raspolaganju.²³ Avlada je to znala iskoristiti. Postavili su ga da vodi politiku Jugoslavenske nacionalne stranke, odnosno (kasnije) Jugoslavenske radikalne zajednice (Jereza) na području sjeverne Hrvatske i Slavonije. Dok je prof. Viktor Pogačnik govorio o poštenju, radu i dobroj budućnosti, razne četničke formacije ugnjetavale su narod te se sva mržnja izmučenog naroda prenosila na Viktora Pogačnika koji je narodu pričao jedno, a istovremeno su žandari radili drugo.²⁴ Držao je brojne skupštine, a virovitički novinar je u *Virovitičkom hrvatskom glasniku* opisao Pogačnika ovim riječima: "Gospodin ministar Pogačnik pravi je čovjek iz naroda, demokrata po tijelu i duši, radio kao mrav, koji ne traži za sebe ništa, a za narod sve. To se jasno vidi iz svake njegove riječi".²⁵ Na njegove skupštine dolazili su članovi zabranjene Hrvatske seljačke stranke, ali i oni su bili pokolebani nevoljama stvarnog života. Kada je beogradska vlada shvatila neuspjeh Pogačnikove misije, odbacila ga je okrećući se drugim lukavijim i politički vještijim ljudima. Kao što je i postavljen, kralj ga je ukazom smijenio 5. studenog 1932. godine i imenovao novog ministra šuma i ruda Pavla Maticu, nagradivši Pogačnika prema običaju, ordenom jugoslavenske krune prvog reda, što ga je u očima Đurđevčana zauvijek obilježilo kao čovjeka režima iako se taj epitet doista mora dovoditi u pitanje. Viktor Pogačnik je sve do novog umirovljenja 41. ožujka 1934. godine imao titulu ministra bez portfelja (lisnice) što ga je prisiljavalo da i dalje drži skupštine Jugoslavenske radikalne narodne stranke govoreći uglavnom o gospodarskim problemima i pokušajima vlade da riješi zaduženost seljaštva koje je pitanje ušlo u konačnu fazu rješavanja tek 1936. godine.

23 Vidi opširnije M. KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Viktor Pogačnik, n.dj, str. 139-141.

24 Vladimir ŠADEK, "Iz političke povijesti molvarske Podravine u međuratnom razdoblju i ""Prilozi za povijest Kotara Đurđevac od 1929. do 1934." U: *Molvarska Podravina i druge teme*, Molve 2008, str. 106, 124, 126, 131, 133, 135, 143, 146-148, 175, 177, 185, 188, 190, 193-195, 198-200, 213.

25 *Virovitički hrvatski glasnik*, br. 37 od 11. IX. 1932. Bilo je to nakon govora u virovitičkoj vijećnici 6. rujna 1932. godine, nakon kojega je otišao na ručak kćerki Đure Basaričeka, Amaliji, koja je u to vrijeme bila nastavnica virovitičke osnovne škole.

2.5. Posljednje godine života

Pogačnik pokušava mirno živjeti u Đurđevcu sa svojom suprugom Ankom, kojoj je na dohranu došla i njezina majka Amalija te je u Đurđevcu umrla i bila je pokopana na đurđevačkom groblju. Prati tisak, a kako se čini i rad Napretka. Za Viktora Pogačnika nema se više mnogo toga reći. Čitao je knjige koje je donio u Đurđevac – tu su bila sva izdanja Matice Hrvatske, ali i mnoge vrijedne knjige i spisi važni za povijest, a njegova udovica Anka je samo dio te ostavštine odnijela u Viroviticu, učiteljici Amaliji, kćeri Đure Basaričeka koja je bila tajnica Društva za zaštitu djece Okrilje i imala sina, zubar, kod kojega su umrle i Amalija i Anka. Daljnji trag nismo mogle pratiti. Neopisiva je šteta što se rukopisna ostavština Viktora Pogačnika zagubila jer bi ona mnogo toga mogla otkriti. Viktor Pogačnik bio je političar demokratskog tipa, sklon miroljubivoj i razumnoj politici te je radi toga postupao slično kao i dr. Vlatko Maček, ne odbijajući suradnju s vladom. Komunisti, a i lijevo orijentirani seljaci koji su dobivali sve više pristaša u Podravini, nisu mogli prijeći preko radikalne faze Viktora Pogačnika te su ga "politički" pokopali i prije smrti, nazivajući ga "režimlijom".²⁶ Njegov bosansko-hercegovački govor koji je usvojio i na školovanju u Požegi i tijekom dvadesetgodišnjeg službovanja u Bosni i Hercegovini, kao i veze s prijateljima s kojima je u Bosni službovao, uz zadržavanje nekih "mostarskih" običaja, učinili su ga strancem u rodnom kraju. Pogačnik se nije mogao složiti ni s Vlatkom Mačekom kada je ovaj došao na vlast pa se i ne uključuje u vlast tijekom Banovine Hrvatske, smatrajući da nije ni demokratska ni socijalna, a otvaranje koncentracijskih logora za komuniste i progoni ljevičara doprinijeli su tom mišljenju. Đurđevac je prostor djelovanja ustaške emigracije, ali i Mačekovih "zaštitara", članova Gospodarske sloge te katoličkih društava pa je politička i socijalna scena vrlo slojevita, nemirna i teška. Viktor i Anka Pogačnik žive nezamjetno i skromno u svojoj kući, gledajući s užasom kako ustaše 1941. godine odvođe komuniste – Stjepana Markača i njegovog brata te

26 Mato KUDUMIJA, *Đurđevac u svijetu i vremenu*, Đurđevac 1968, str. 82.

Matu Kudumiju i još neke, u zagrebački zatvor.²⁷

Nije se živjelo mirno. Izmjena partizana i "bijelegarde" po zapovjedništvom Pavla Čekade, a onda i upadi Bobanovaca iz Koprivnice, učinili su ljudski život malo vrijednim. I partizani su činili slično, odvedeni ljudi nestajali su bez osude. Vršene su odmazde, ali često i osobne osvete, a u ljeto 1944. godine, Bobanova Crna legija je prodirala iz Koprivnice do Đurđevca pljačkajući i paleći sve do čega su stigli, pokušavajući pribaviti hranu. Pale se i klijeti na Bilogori koje su bile partizansko sklonište. Osmog svibnja 1945. godine bjelogardijci su digli u zrak veliku zgradu đurđevačke šumarije u kojoj je bilo smješteno 140 ranjenika iz vojvođanskih jedinica. Viktor Pogačnik, koji je kao ministar šuma vodio računa o ovoj zgradi koja je građena poput tvrđave, bio je užasnut. Izostanak mirovine baca Pogačnikove na prosjački štap te su mnogi predmeti "nestali" iz kuće u zamjenu za hranu. Pogačnikovi nemaju zemlje, samo mali vinograd, ali nemaju snage, vjerojatno ni iskustva, da ga sami obrađuju. Viktor Pogačnik je patio kada su partizani, na Badnje večer 1942. godine, iz njegove kuće odveli studenta druge godine prava Borisa Basaričeka, jedinog sina dr. Đure Basaričeka, koji je došao za blagdan svom skrbniku te je nestao negdje na Bilogori i ne zna mu se za grob.²⁸ Pogačnika je pokopalo i to što su raspojasani njemački oficiri, koji su znali da se bliži kraj Hitlerovom Reichu, a koji su predvodili Čerkeze kao kaznenu ekspediciju u Podravini, odsjeli kod njega jer je znao njemački, pa su mu popili sve vino i odnijeli mnoge vrijedne predmete. Istovremeno, ugroženi đurđevački narod to je smatrao "izdajom" i prava je sreća da ga, po odlasku Nijemaca, nisu partizani strijeljali. Bio je to tragičan kraj obitelji Pogačnik jer niti Viktor niti Danijel nisu imali djece. Jedinu trag Basaričekove vezanosti uz Đurđevac je Basaričekova ulica nazvana tako još 1928. godine, poslije atentata, te grob Amalije i Viktora Pogačnika na đurđevačkom groblju, ali ne zna se postoje li grobovi i dalje. Zadnji put kada smo vidjele grobnicu Viktora Pogačnika bila je napuknuta, a nit-

27 Isto, str. 93.

28 Komunist Ante Dobrila dao mi je izjavu da je Boris ubijen jer se nije htio priključiti partizanima, već je branio postojanje Nezavisne države Hrvatske od koje je primao i stipendiju koja je odobrena za monarhističke Jugoslavije i nastavljena od vlasti NDH. Odgojen građanski Boris Basariček nije bio pripremljen na strahote Drugog svjetskog rata te ga je njegov tvrdi stav stajao glave.

ko ju nije popravljao. Vrijeme i zaborav učinili su svoje, a tragično je da je Anka Pogačnik prodala i grob Danijela Pogačnika na Mirogoju ne želeći plaćati grobnu pristojbu. Nevjerojatno je da je prof. Viktor Pogačnik, čovjek velike etike, časti i poštenja, doživio osudu poput heretika zbog dvije godine pokušaja surađivanja s ljudima na vlasti. A nisu li to činili i Stjepan Radić i dr. Vlatko Maček u određenom vremenu i pod određenim okolnostima? Po svom odgoju, školovanju, profesorskom radu i socijalnom radu u Bosni, kao voditelj financijalnog odsjeka Oblasnog odbora Osječke oblasne skupštine te konačno kao ministar šuma i ruda, na kojega nije pala nikakva ljaga i koji je vjerojatno upravo stoga i maknut s ministarskog položaja, mislim da prof. Viktor Pogačnik zaslužuje da ga danas poštujemo kao osobu čiji je rad ugrađen u povijest naših naroda.

3. Dr. Daniel Pogačnik

Daniel Pogačnik (Đurđevac, 1889. – Zagreb, 28.I.1925.) bio je desetak godina mlađi brat Viktora Pogačnika.

3.1. Djetinjstvo i školovanje

Osnovnu školu završio je u Đurđevcu. Pokazivao je interes za medicinu jer mu je majka bila đurđevačka primalja koja je porodila mnogo djece i u Đurđevcu uživala veliki ugled. Đurđevačke zdravstvene prilike bile su loše. Bilo je mnogo malarije, a težak poljoprivredni rad u ilovači ili pijesku te česti vjetrovi koji su puhali iz đurđevačkih pijesaka, nisu doprinosili zdravlju naroda, a zbog prometne izolacije Đurđevca bilo je poteškoća oko plasmana stoke i poljoprivrednih proizvoda. Đurđevac nije imao svoju bolnicu pa su bolesnici slani u 27 km udaljeni Bjelovar, odnosno u Koprivnicu na sličnoj udaljenosti, a neki su koristili i bolničke usluge Virovitice, a tek 1900. godine došlo je do izgradnje željezničke pruge Bjelovar – Virovitica preko Kloštra, a 1912. godine otvorena je pruga do Koprivnice preko Đurđevca i Virja. Zdravstveni radnici bili su vrlo cijenjeni i nije ih bilo mnogo, a porred toga bili su skupi za sirotinju koja je trebala plaćati liječničke usluge i lijekove jer socijal-

nog osiguranja i državnog liječenja nije bilo, ali su županijske i gradske bolnice ipak liječile svoje zavičajnike primajući određenu naknadu iz županijske blagajne. Medicina je bila privlačno zanimanje, ali studij kojega je trebalo pohađati u Grazu, Beču ili Pragu, mnoge je odvratio od tog dugog i skupog studija.²⁹ No, Daniel je slijedio put svog brata Viktora.

Poput Viktora i sestre Marije,³⁰ i Daniel je osnovnu školu završio u Đurđevcu te je 1900/1901. godine upisan u I. B razred Velike gornjogradske gimnazije, tj. Klasične gimnazije u kojoj su latinski i grčki bili važni predmeti.

29 Dr. Vučić bavi se istraživanjem povijesti medicine pa u svojoj evidenciji ima i one koji su zaboravljeni ili zastavljeni.

30 Udane za stolara Stjepana Kolara, koji je 1911. godine bio odbornik podružnice Saveza hrvatskih obrtnika u Đurđevcu, kojoj je na čelu bio Mijo Balatinec, blagajnik Milan Frkašić, a odbornici Luka Marić, Milan Pintar. Godine 1913. Stjepan Kolar bio je u Nadzornom odboru đurđevačke Gospodarske zadruge koju je vodio Toma Jalžabetić, a blagajnik te zadruge bio je Andro Fuček. (*Obrtnički vjesnik*, 20, 20. V 1911.). Stjepan je s Marijom imao četvero djece: Branka, Vinka, Darinka i Ljubicu, no Branko i otac Stjepan umrli su istog dana krajem 1918. godine od španjolske groznice. Marija je ostala udovica sa sedam jutara zemlje. Vinko je završio Pravni fakultet u Zagrebu, a Ljubica učiteljsku školu kod sestara milosrdnica u Zagrebu. Darinka je ostala u Đurđevcu i udala se za postolara Hollera s kojim je imala troje djece, ali ju je ovaj zbog krize obrtu napustio te je veći dio života provela u Vrapču i u Popovači.

Sl.5. Dr. Daniel Pogačnik (vl. obiteljski album Kolar).

Stanovao je u Hrvatskom učiteljskom konviktu, u Tvorničkoj ulici br. 10. te mu je smještaj vjerojatno priskrbio brat Viktor koji je imao dosta kolega u Zagrebu, iz vremena svog školovanja. No, iz glavne knjige gimnazije vidi se da je tu završio samo prvi razred (s najboljom ocjenom), a školu je pohađao s Vlatkom Plivelicom, sinom sveučilišnog profesora Josipa Plivelića koji je stanovao na Preradovićem trgu br. 38. Drugi razred Daniel je nastavio u Požegi, stanujući u biskupskom orfanotrofiju, gdje je od 1895. pa do 1909. godine dr. Fran Barac bio predavač apologetike, ali i prefekt te upravitelj požeškog kolegija. Požeška škola ubrajala se među najbolje škole u Hrvatskoj, u kojoj se pored znanja dobivalo i dobro etičko obrazovanje. Kao stipendist Napretka, Daniel Pogačnik studira medicinu u Beču te je u studenom 1911. godine, u Grazu, izabran za predsjednika Hrvatskog akademskog društva Hrvatska, u zimskom semestru 1911/1912. godine.³¹ Studenti u Grazu bili su protiv sustava koji je Hrvatsku podredio Beču i Pešti, Austro-ugarskom nagodbom iz 1867. godine, te su težili stvaranju jedne južnoslavenske države u kojoj bi Slovenci, Hrvati i Srbi bili vodeći narodi. Na protestnoj skupštini Hrvatskog, srpskog i slovenskog društva koja je održana 7. veljače 1912. godine u Grazu, protiv bezakonja i nasilja nad studentskom omladinom u Hrvatskoj, tj. onog što je ban Slavko Cuvaj počeo provoditi u Zagrebu gdje je uveo strogu cenzuru nad tiskom, predložio je rezoluciju koja je jednoglasno prihvaćena.³² Mjesec dana kasnije Daniel otvara ples kao predsjednik studenata u Grazu 5. ožujka 1912. godine.³³ U svibnju 1912. godine bio je izabran u revizijski odbor za ljetni semestar.³⁴ Zbog angažiranja u borbi protiv Slavka Cuvaja, kao član uprave Hrvatske, morao je napustiti Graz te boravi u Parizu koji je bio poznat po liberalnim idejama slobode, demokracije i novog svijeta. Ovdje je došao studirati i Dane Matić, sin zagrebačkog profesora i gradskog zastupnika Ante Matića.³⁵ Kasnije dvojica prijatelja nastavljaju studirati medicinu u Beču i uključuju se u rad društva Zvonimir gdje je Daniel u stude-

31 *Nova istina (dalje N.I.)*, 50/1911, br. 2, od 15. XI. 1911.

32 N.I. 51/1912, br. 13, od 14. II. 1912, str. 3.

33 N.I. 51/1912, br. 19, str. 3, od 6. III. 1912.

34 N.I., 51/1912., br. 39, str. 1, od 18. V 1912.

35 *Liječnički vjestnik*, 44/1919, br. 450, 1.

nom 1913. godine bio član revizionog odbora.³⁶

I sljedeće godine, kao apsolvent medicine, Pogačnik je društveno vrlo aktivan u društvu studenata te je na Prvoj glavnoj skupštini Hrvatskog akademskog društva za 1913/1914. godinu bio izabran za bilježnika te je vodio zapisi-
snike ovog društva vrlo radikalne orijentacije.³⁷

3.2. Liječničko napredovanje

Matić i Pogačnik bili su početkom Prvoga svjetskog rata mobilizirani pa su se našli u 53. pješačkoj pukovnici. Matić je dobio dopust da položi zadnje stroge ispite na bečkom Medicinskom fakultetu, a doktorirao je i Daniel Pogačnik. Pogačnik i Matić su poslani na ruski front te je Matić 23. rujna 1916. godine bio teško ranjen i umro je nekoliko sati kasnije, a Pogačnik je preživio ranjavanje te je kasnije napisao nekrolog svom prijatelju, potpisavši se kao DP.³⁸ Što se u međuvremenu dogodilo, nisam uspjela rekonstruirati. Čini se da se vratio u zemlju te mu je u ortopedskom zavodu samostana trapista Marija Zvijezda, kraj Banja Luke, čiju je bolnicu vojna vlast pretvorila u ortopedski zavod još 1915. godine, izrađena umjetna ruka. Vjerojatno je tu pomogao brat Viktor koji je bio povjerenik za socijalnu skrb Zemaljske vlade u Bosni i Hercegovini te je vodio i službu za zbrinjavanje obitelji vojnika stradalih u ratu i njihovih obitelji u Sarajevu.³⁹ Čini se da je Daniel neko vrijeme i radio u spomenutom ortopedskom zavodu.⁴⁰ Tu je dočekao kraj rata i tzv. "ujedinjenje" Države Slovenaca, Hrvata i Srba u Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca te sudjelovao na prvoj sjednici ankete o invalidskom pitanju koja je održana 13. studenog 1919. godine u Beogradu, pod predsjedanjem ministra socijalne politike Vitomira Korača. Dr. Božidar Špišić⁴¹ govorio je o ortoped-

skoj bolnici u Zagrebu, a dr. Daniel Pogačnik o ortopedijskoj bolnici u Banja Luci.⁴² Međutim, poput svih hrvatskih činovnika u Bosni i Hercegovini i Daniel je morao napustiti Bosnu.

U Zagrebu nailazi na podršku podbana dr. Milana Rojca, koji je za vrijeme svog odvjetnikovanja u Bjelovaru često zalazio u Đurđevac koji je imao kotarski sud. Kao podban bio je uključen u osnivanje Medicinskog fakulteta u Zagrebu.⁴³ Zbor liječnika, 24. siječnja 1919. godine, izabrao je dr. Milana Rojca za počasnog člana.⁴⁴ Daniel Pogačnik je imenovan asistentom zagrebačkog rođilišta u Petrovoj ulici, a stanovao je u Ilici 85 te se odmah učlanio u Zbor liječnika, kao utemeljitelj. Bio je jedan od najaktivnijih članova na svim sastancima Zbora liječnika Hrvatske i Slavonije, bez obzira je li se radilo sekciji interne medicine ili kirurgije. Kao odjelni liječnik Ortopedske bolnice na izvanrednoj glavnoj skupštini Zbora liječnika 3-4. lipnja 1919. godine, u vijećničkoj dvorani Trgovačko-obrtničke komore, podnosi izvještaj (umjesto svog šefa dr. Božidara Špišića) o radu Ortopedskog zavoda. Smatra kako nije zgodno da se ortopedija spoji s općom državnom bolnicom jer treba voditi računa o žrtvama rata i urediti poseban zavod po uzoru na napredne institute zapada. Govorio je protiv prihvaćanja čl. 245 Zakona o čuvanju narodnog zdravlja koji je uređen za potrebe Srbije koje su drugačije od onih u Hrvatskoj, a potrebno je voditi računa i o djeci koja su rođena deformirana na porodu, ali i o djeci stradaloj od poliomijelitisa. Daniel Pogačnik apelira Zboru liječnika da se invalidska pitanja posebno uredi jer mnogi "...invalidi su bogalji u vojničkoj opremi", a zanemarivanje invalida bilo koje vojske, pa čak i one koja je bila u sastavu nestale Austro-ugarske monarhije, nikako nije u skladu s dostojanstvom ujedinjenog naroda SHS. Zalaže se za spajanje vojnih i civilnih invalida jer su se u drugu skupinu mogli uvrstiti invalidi iz spo-

36 Podatci prikupljeni iz raznih tiskanih obavijesti u novinama i dobiveni od dr. Vučića koji se bavi poviješću medicine.

37 *Obzor*, 53/1913, br. 312 od 16. XI. 1913, str. 7.

38 *Ilustrovani list*, III/1916, br. 43 od 21. X. 1916, str. 2.

39 Zavod u Mariji Zvijezdi radio je mnogo godina.

40 Mira KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Život i rad profesora i ministra Viktora Pogačnika. *Podravski zbornik*, 16, Koprivnica, 1991, 131-145.

41 Dr. Božidar Špišić je bio niz godina ravnatelj Ortopedske bolnice u Zagrebu. (Hrv. drž. arhiv, dpsoko bam-stpča, br. 5929.)

42 *Hrvat*, I/1919, (Zagreb), br. 143 od 14. XI 1919.

43 Milan ROJC, "Oko mene" Milan Rojci Bjelovar (1879-1906), prired. Željko Karaula, I dio. Bjelovar 2011, Rojce je, kao osnivač Medicinskog fakulteta u Zagrebu, uživao veliku zahvalnost svih ranjenih u ratu koji su se liječili u zagrebačkim bolnicama.

44 *Liječnički vjesnik*, 41 (1919), str. 290.

menute vojske.⁴⁵ Daniel je imao umjetnu ruku te je zahvaljujući poznavanju francuskog jezika koristio spoznaje francuske medicinske službe u liječenju invalida. Bio je upisan u *Union medicale France-Jugoslave*. Švicarska Federacija internationale osnovana je 1877. godine u Neuhatelu u Švicarskoj, a posredstvom prof. Milice Bogdanović 1926. godine, u Zagrebu je osnovala društvo Zaštitnice mladih djevojaka (*Amies de la jeune fille*).

Prijedlozi Daniela Pogačnika nisu bili u potpunosti usvojeni, ali je Ministarski savjet u Beogradu ipak odlučio, 10. studenog 1919. godine, na prijedlog ministra za socijalnu politiku i narodno zdravlje socijaldemokrate Vitomira Korača, da svi ratni invalidi imaju pravo na besplatno liječenje u svim javnim bolnicama. Nije bilo točno definirano što je ratni invalid, ali je vjerojatno pravo na liječenje dobio i izvjestan broj ratnih invalida iz Austro-ugarske vojske što je bio izvanredan uspjeh Daniela Pogačnika koji se upravo za to zalagao.⁴⁶ Mnogi su ratni invalidi nakon liječenja vraćeni u privredu postajući tako korisni članovi društva, a ne prosjaci.⁴⁷ Daniel Pogačnik radi kao liječnik u ortopedskom odjelu već poprilično ruševne Zakladne bolnice u Zagrebu u Ilici 1. Naime, u Zagrebu je od 1898. godine radila Prva hrvatska tvornica medicinskih i kirurških instrumenata, ortopedskih aparata, bandaža i zavojne robe – Jakov Hlavka – u Ilici 19 i 29,⁴⁸ a u blizini, u Ilici 45, otvorena je i Prva jugoslavenska tvornica medicinskih i kirurških instrumenata, ortopedskih pomagala udružena s tvornicom u Medulićevoj ulici br. 12 jer su potrebe za ortopedskim pomagalima poslije Prvoga svjetskog rata porasle.⁴⁹ Dakle, Zagreb je

imao dvije tvornice koje su koristile najnovija iskustva u saniranju invalidnosti te su pomagale invalidima da se vrate u normalan život pa su na liječenje u Zagreb dolazili ljudi iz cijele zemlje.

3.3. Postignuća i karijera u liječničkoj službi

Daniel je u Zagrebu djelovao i kao knjižničar i zapisničar Zbora liječnika Hrvatske i Slavonije. Gotovo svi sastanci Zbora liječnika, pa i glavne skupštine održani su 1921. godine u Medulićevoj ulici. Na redovnoj skupštini 30. siječnja 1921. godine podnio je izvještaj o radu knjižnice, a vodio je i zapisnik tog sastanka te je izabran za glavnog tajnika.⁵⁰

Danijelu Pogačniku priznat je 1920. godine status rezervnog sanitetskog kapetana II. klase.⁵¹ Status vojnog invalida omogućio mu je da završi specijalizaciju ginekologije. Daniel se specijalizirao za porodništvo (ginekologiju) što je u Hrvatskoj bilo izrazito traženo. Naime, zagrebačka primaljska škola otvorena je 1876. godine zahvaljujući banu Ivanu Mažuraniću. Tu su se školovale brojne primalje popunjavajući potrebe u cijeloj Hrvatskoj, a zahvaljujući njihovom radu znatno je pao mortalitet novorođene djece.⁵² Među prvima diplomirala je medicinska sestra Barbara Crnković, rođena u Ludbreškom Sigecu, koja je znatno smanjila pojavu smrti od babinje groznice u ludbreškom kraju.⁵³ Trebalo

⁵⁰ *Liječnički vjesnik*, 43(1921) br. 35. staleski dio.

⁵¹ *Liječnički vjesnik*, 1921, br. 43. - *Prilog Staleskog glasnika*, 52.

⁵² Mira KOLAR, Antun Lobmayer, liječnik i medicinski pisac, širitelj zdravstvene kulture u Hrvatskoj, (s Elizabetom Wagner), *Godišnjak Njemačke narodnosne zajednice-VDG Jahrbuch*, 2006, 33-44. Zakonskim člankom o utemeljenju Sveučilišta 11. III 1869. godine trebala su biti tri fakulteta: Mudroslovni, Pravoslovni, Bogoslovni i Medicinski i kralj to potvrdio 8. travnja 1869. godine. Prva tri osnovana su 1874. godine (osim Medicinskog) koji će se osnovati kada zato budu stečeni uvjeti, ali je osnovana katedra za primaljstvo i živinarstvo. Medicinski fakultet je za potrebe ranjenika počeo je djelovati 1916. godine, ali službeno potvrdu dobio je tek angažiranjem Milana Rojca.

⁵³ Marija WINTER, *Iz povijesti Ludbrega i okolice*, I, Koprivnica, 2000, 184-185. M. KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Elizabeta WAGNER, Antun Lobmayer, liječnik i medicinski pisac, širitelj zdravstvene kulture u Hrvatskoj, *Godišnjak Njemačke narodnosne zajednice-VDG Jahrbuch*, 2006, 33-44.

⁴⁵ *Liječnički vjesnik*, 41(1919), str. 431. 439. Na ovoj skupštini bili su prisutni i predsjednik Locher, potpredsjednik dr. Andrija Štampar, knjižničar dr. Lujo Thaller, te Palmović ikoji je kasnije bio liječnik u Virju, dr. Stjepan Metzger, primarius u Vinkovcima, Gottlieb i mnogi drugi.

⁴⁶ *Liječnički vjesnik*, 42(1920), str. 267.

⁴⁷ Tomislav ZORKO, Socijalni problemi Zagreba u međuratnom razdoblju, disertacija obranjena 25. srpnja 2012. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. (rukopis).

⁴⁸ Ovaj je zavod već 1898. godine dobio najviše odlikovanje na Higijenskoj izložbi u Parizu i zlatnu kolajnu na izložbi u Torinu 1911. godine. Zavod je bio dobavljač mnogim bolnicama i bolničkim zavodima i član Univerzalnog društva zgotovljača kirurških sprava i ortopedskih aparata.

⁴⁹ *Liječnički vjesnik*, 42(1920), str. 270 i 273.

je pratiti svjetska dostignuća na tom polju, a za to nije bilo dovoljno stručnjaka. Novoosnovana škola za primalje u Zagrebu bila je velika blagodan jer je smanjena smrtnost žena pri porodu i povećala broj babica.

Na desetoj redovitoj mjesečnoj skupštini Zbora liječnika 30. prosinca 1920. godine Daniel je bio delegiran za delegata na konferenciju Materinstva, koja je održana 4. siječnja 1921. godine. Organizacija je bila izuzetno aktivna prvih godina nakon osnutka 1919. godine te je pružala besplatnu pravnu pomoć ženama, osobito samohranim majkama s djecom. Materinstvo je siromašnim ženama pružalo liječničku pomoć, a zahvaljujući Danielu Pogačniku i njegovim vezama s radom Đure Basaričeka i radom dr. Josipa Šilovića u Narodnoj zaštiti, imalo je vrlo značajnu ulogu u ublažavanju bijede siromašnih žena.⁵⁴

Kao glavni tajnik Zbora liječnika Hrvatske i Slavonije Daniel Pogačnik 1921. godine je vodio brigu oko organizacije Drugog jugoslavenskog kongresa operativnih liječnika koji je održan 5. i 6. rujna 1921. godine u Zagrebu i koji je završio banketom u restauraciji Apolo u Ilici, koja je kasnije pretvorena u kino, a nalazila se u blizini radione kirurških instrumenata u Ilici 49. Na Kongresu, Pogačnik je opisao osam kompliciranih slučajeva trudnoće zbog mioma iako karijeru kao ginekološki kirurg nije mogao ostvariti zbog svoje invalidnosti. Prvi kongres operativnih stručnjaka-liječnika je održan u Beogradu 1920. godine, drugi u Zagrebu 1921. godine, a treći 1922. godine u Ljubljani.⁵⁵ Pogačnik je surađivao s predsjednikom Zbora liječnika dr. M. pl. Čačkovićem i namjesnikom pokrajinske vlade za Hrvatsku i Slavoniju Jurjem Demetrovićem, a nastojao je potaknuti suradnju i s liječnicima iz Srbije jer je zagrebačka medicina bila prilično razvijena, slijedeći dostignuća njemačke medicinske škole. Daniel je bio i tajnik jugoslavenskog Kongresa o tuberkulozi održanog u Zagrebu 1921. godine te je o tome napisao izvještaj.⁵⁶ Te je godine došlo i do velikog neslaganja u Zboru liječnika Hrvatske i Slavonije, izvršen je pritisak da se zagrebački Zbor liječnika

Sl.6. Daniel Pogačnik nakon I. svjetskog rata (M. obiteljski album Kolar).

udruži sa sličnim srpskim društvom u Beogradu u Jugoslavensko društvo. Protiveći se ovoj fuziji, iz Zbora su u rujnu 1921. godine istupili dr. Lujo Thaler, dr. Domac iz Vinkovaca te dr. M. Čačković, ali je uključivanje dr. Andrije Štampara ublažilo tenzije što je Zagrebu donijelo znatnu korist jer je *Rockefeller* odabrao Zagreb za izgradnju svoje zaklade i škole, kao grada smještenog u središtu jugoslavenske države (zaklada i škola otvorenesu 1927. godine).⁵⁷ Sastanci Zbora liječnika Hrvatske i Slavonije održavali su se mjesečno, a Pogačnik je revno pratio sva zbivanja te bilješke o prisutnima objavljivao u službenom glasilu koje je uređivao dr. Vladimir Jelovšek i dr. Lujo Thaller, a list je 1921. godine tiskan u Čakovcu. Na osmoj redovnoj mjesečnoj skupštini Zbora liječnika Hrvatske i Slavonije, u Draškovićevoj 19, u raspravi su sudjelovali Daniel Pogačnik, dr. Selaki Šemper iz Koprivnice, dr. Thaller i dr. Drago Klepac – ličnosti koje su ostavile traga, i u povijesti medicine i u politici, a Klepac je bio i organizator liječničke službe Oblasnog odbora Zagrebačke oblasne skupštine u vrijeme Stjepana Radića 1927. godine, stojeći na čelu Odjela za narodno zdravlje oblasnog odbora. To je početak razmišljanja o odnosu zdravstva i sa-

54 *Liječnički vjesnik*, 1921, br. 43/1 - prilog stalno glasnika br. 6.. Proveriti signaturu. Tu nešto ne štima.

55 *Liječnički vjesnik*, 1921, str. 260.

56 D. POGAČNIK, Izvještaj o kongresu za tuberkulozu. *Druge jugoslavenski sastanak za operativnu medicinu u Zagrebu* 1921, str. 259.

57 *Liječnički vjesnik*, 43(1921), str. 263; Željko Dugac, Protiv bolesti i neznanja. Rockefellerova fondacija u međuratnoj Jugoslaviji, Zagreb 2005, 196. *Povijest u nastavi*, 2006, br.7, str. 125-127.

mouprave jer je Zakonom o podjeli zemlje na oblasti bilo predviđeno stvaranje zadruženih zdravstvenih općina, a počelo se razmišljati i o brizi za zdravlje seljaka.⁵⁸

Odbornik Zbora liječnika i zapisničar bio je Daniel Pogačnik (1922. i 1923. godine) kada je bio sekundarni liječnik Zakladne bolnice. Na trećem sastanku Otolaringološke sekcije 19. prosinca 1922. godine, pročelnik sekcije dr. Mašek izvjestio je o ponudi dr. Pogačnika da održi predavanje o vestibularnom aparatu kod gluhoonijemih na godišnjem skupu Jugoslavenskog liječničkog društva.⁵⁹ Prema tome, možemo zaključiti da je radio i u Zavodu za odgoj gluhoonijeme djece, odnosno školi koju je još 1885. godine osnovao Adalbert Lampe iz Petrinje.⁶⁰

Dr. Dane Pogačnik postavljen je, 26. siječnja 1922. godine, za sekundarnog liječnika Zakladne bolnice u Zagrebu. Dobrim radom vjerojatno je potaknuo i dr. B. Borčića, rodnom iz Petrinje, da ga predloži za člana upravnog odbora Liječničke komore (nekadašnji Zbor liječnika). Na tom mjestu ostvario je zapažene rezultate sve do svog odlaska u Petrinju.

Međutim, čini se da je politika od 1921. godine pa nadalje utjecala na položaj braće Pogačnik. U centraliziranoj jugoslavenskoj državi za Daniela više nije bilo mjesta u Zagrebu. Vjerojatno je na to utjecalo njegovo protivljenje koncentraciji svih liječničkih organizacija u jednu krovnu jugoslavensku organizaciju zbog različitog načina, a i shvaćanja liječenja. Daniel Pogačnik se zalagao za neovisnost Slobodne organizacije liječnika Dalmacije, a smatrao je i da bi Zbor liječnika Hrvatske i Slavonije trebao zadržati svojevrsnu autonomiju.

Međutim, već 1923. godine, bio je zamjenik ravnatelja županijske bolnice u Petrinji, a 1924. godine i ravnatelj je iste bolnice.⁶¹ Petrinja je već 1765. godine imala priručnu vojnu bolnicu koja u međuratnom razdoblju radi kao županijska bolnica, a u vrijeme dolaska Daniela Pogačnika

u Petrinju vodio ju je dr. Zlatko Peternek koji je na toj funkciji i u vrijeme Banovine Hrvatske. Petrinja se pod gradonačelnikom Ivanom pl. Šimončićem (od 1907. do 1914. godine) razvila u mali moderni grad koji je imao uređeno sajmište, električnu rasvjetu, vodovod, nogostupe. Šimončić je bio rodom iz Čakovca, a od 1890. godine radio je kao knjigovođa u Gavrilovićevoj tvornici, a 1891. godine postao je knjigovođa Petrinjske štedionice.⁶² Od 1922. do početka 1927. godine gradonačelnik je nezavisni političar Josip Ščetinec, ali stranka Stjepana Radića u Petrinji je imala podršku većine. Ščetinec je bio povezan s Podravinom. On je prodao petrinjsku šumu Kotar i izgradio petrinjsku kanalizaciju, ali je asfaltiranje najvažnijih ulica trebalo čekati do 1925. godine. U Petrinji je radilo mnogo Podravaca. Banka i štedionica d.d. u Petrinji je osnovana 1906. godine kapitalom koprivničkih privrednika. U petrinjskoj učiteljskoj školi školovali su se mnogi podravski učitelji, a i među činovnicima bilo je ljudi iz Podravine.⁶³

Dolazak u Petrinju, Danielu Pogačniku je olakšalo prijateljstvo s dr. Rudolfom Hercegom koji je tamo radio. Međutim, njegovo djelovanje u Petrinji, koja je u kulturno-prosvjetnom radu prednjačila nad mnogim mjestima u Hrvatskoj, bilo je oslabljeno njegovom bolešću. U prosincu 1924. Daniel je već teško bolestan ali je uplatio 100 dinara za proslavu 50. obljetnice Zbora liječnika Hrvatske.⁶⁴

3.4. Iznenadan odlazak u 36. godini života

Njegova smrt u Zakladnoj bolnici u Zagrebu, 28. siječnja 1925. godine nije bila iznenađenje jer je dulje bolovao. Tek tada počeli su se prisjećati njegovih zasluga. Njegova smrt je komemorirana 30. siječnja 1925. godine, na prvoj mjesečnoj skupštini Zbora liječnika.⁶⁵ Tom prigodom dr. Gustav Betl, županijski fizik u miru

58 Radićev sabor 1927-1928. Zapisnici oblasne skupštine Zagrebačke oblasti. , Priredila M. Kolar, Zagreb 1993.

59 Liječnički vjesnik, Staleške vijesti, 1923, br. 87.

60 Vjekoslav MRŠIĆ, "Društvene, političke, gospodarske i kulturne prilike vremena u kojem sazrijeva ideja utemeljenja cjelokupnog sustavskrbni za hendikepirane", 1190 godina rada Zemaljskog zavoda za gluhoonijeme djece, Zagreb 1996, str. 14.

61 U imeniku članova Zbora liječnika 31. prosinca 1924. bio je upisan pod brojem 448. (Liječnički vjesnik, 47/1925), br. 1.)

62 Ivica GOLEC, Povijest grada Petrinje (1240-1592-1992), Zagreb, 1993, 214, 240.

63 M. KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Petrinjske i podravske veze od polovice 19. do polovice 20. stoljeća, Podravski zbornik 2010., br.36. 81-97.

64 Liječnički vjesnik, Staleške vijesti 1925, br. 23, str. 1. Prilog.

65 Liječnički vjesnik, Staleške vijesti, 1925, br. 51. Prilog 2.

1924. godine ukinute Varaždinske županije, napisao je u *Liječničkom vjesniku* slijedeće: "Dne 28. I. o.g. preminuo je u Zakladnoj bolnici u Zagrebu Dr. Daniel Pogačnik, ravnatelj bolnice u Petrinji. Spadao je u mladju našu liječniku generaciju, pun ambicija, znanja i staleške svijesti. Nakon povratka iz ruskog zarobljeništva i preokreta isticao se u redovima našeg članstva agilnošću i bistrinom suda, kao i neobično razvijenom i poštenom energijom. To je i ponukalo članove da su ga izabrali za člana odbora, gdje je savjesno vršio svoju dužnost do odlaska u Petrinju. I u novom krugu svog djelovanja stekao je odmah sveopće simpatije. Tih radnik, iskren drug, savjestan liječnik. S njime gubi Zbor jednoga od ponajboljih poslijeratne generacije." Isto takvim, pozitivnim riječima ispratio ga je i petrinjski list Demokrata Jedinstvo. Prvo je izašla kraća vijest 1. veljače 1925. godine koja glasi "Dr. Dane Pogačnik, liječnik ovdašnje bolnice preminuo je 28. o.mj. nakon duge i teške bolesti u Zagrebu u zakladnoj bolnici. Pokojniku je bilo 36 godina. Tijekom svog kratkotrajnog službovanja pokojnik si je stekao opće simpatije među petrinjskim građanstvom, a jednako i među pučanstvom u okolici Petrinje. Pokojnik pružao je svakome liječničku pomoć najvećom spremnošću i ljubavi, pa prem je bio teško bolestan nije prezaao pred teškim zaprekama, što mu ih je bolest stavljala. Upokojniku gubi naše građanstvo vrsnog i spremnog liječnika. Bio je iznad svega vrstan kirurg a uza to i sposoban ginekolog pa se u posljednjoj struci i specijalizirao. I tako jedan mladi i ambiciozni život namijenjen samo općoj dobrobiti, ugašnuo se za uvijek. Nije onda čudo da se ova bolna smrt, nesretna sudbina ovog mladog liječnika proizročena ratom gdje je teško ranjen pružajući vojnicima pomoć, bolno dojmila sviju njegovih znanaca i brojnih pacijenata. Laka mu zemljica i trajna uspomena i harnost među nama."⁶⁶

Danielova smrt dogodila se upravo u vrijeme uhićenja Stjepana Radića, na Zrinjevcu, nakon što se vratio iz Sovjetskog saveza pa možda upravo stoga nije izazvala veću pažnju – sve novine pisale su o famoznom pamćenju i izvlačenju Radića iz sobička iza kamina na Zrinjevcu. Obitelj Pogačnik bila je osupnuta. Drugog veljače 1924. godine umro je u Sisku i tiskar i urednik sisačkog glasila, Samostalne demokratske stranke, Janko Dujak u 56 godini pa je to oslabilo snagu sisačkih demokrata koji su bili povezani

s petrinjskima.⁶⁷ Stoga Pogačnik nije pravodobno dobio zahvalu koju je zaslužio. Ipak, Petrinjci se su mu odužili na pravi način što se vidi iz govora nad grobom čiji autor nije zabilježen, a koji je objavljen u Jedinstvu.⁶⁸

Zbog vrlo velikog i neuobičajeno lijepog pogrebnog slova za jednog mladog čovjeka koji nije bio bogat, donosimo ovaj tekst u cijelosti.

"Umro Dr. Dane Pogačnik. Tko ga medju nama ne pozna? Tko ne pozna ono vazda nasmijano i prijazno lice?! Za koga on nije imao prijaznu i utješljivu riječ?! Bogataš ili siromah, stari prijatelj ili tek novi znanac, svi su od njega bili prijazno susretani i posluživani jednako prijazno, jednako prijateljski i jednako brižno. Razlike nije pravio.

Karakterna crta njegova lica bila je nasmijanost, prijaznost i skromnost, a svrha njegova života bila je činiti dobro.

Vidjaste ga dnevno ići Petrinjskim ulicama sa laganim i odmjerenim korakom, a k tome se malo gegajući, uvijek jednolično obučena i sa taškom pod pazuhom.

Svakoga je prijazno susretao, a na pozdrave još prijaznije odgovarao.

Za svakoga je imao slatku i utješljivu riječ. Nema djeteta, koje on nebi pomilovao, pogladio i sa bilo čime obdario; nema majke, koju on ne bi upitao za zdravlje njeno i njene djece.

Svakome je znao nešto savjetovati, preporučiti, a za sebe nije ništa htio, sebe je pregazio, sebe je žrtvovao.

Kad ste ga gledali iz daljine, vidjeli ste u njemu jednog sretnog, zadovoljnog i mirmog čovjeka, čovjeka, kojemu na tom svijetu ništa ne fali, ali kad ste mu se primakli bliže, pogledali u njegovo lice, zavirili u njegove oči, opažali ste da je to lice prilično starački nabrano - premda je tek 36-tu bio navršio - da to lice polako gubi svoju mladenačku boju, da one oči polako gube svoj žar, da se polako gasnu, pak ste po tome zaključivali, da ipak nekakva unutarnja bol njega podgriza, njega s dana na dan slabi i uništava.

Ginuo je s dana na dan kao onaj proljetni cvjetak, kojemu crv podgrizava žilice.

Vanjštinom svojom znao je sakriti unutarnju svoju bol, znao je sakriti onog crva koji ga je podgrizao, te bi na sve te boli zaboravio i sretan bio, kad bi koji pacijent poručio po njega.

Na badnju večer, nalazio se je kod jednog svog

66 „Dr. Dane Pogačnik“, *Jedinstvo*. Glasilo Samostalne demokratske stranke u Petrinji, 5. 1. II. 1925, str. 3.

67 Umro Janko Dujak, *Jedinstvo*, 6. 7. II. 1925. Ovaj je tiskar tiskao i radove Đure Basaričeka i učitelja Pužara.

68 „Dr. Dane Pogačnik“, *Jedinstvo*, 7. 15. II. 1925, str. 2

onda je to poraz! Nema u tih ljudi osećaja istinoljubivosti, to su pravi jezuiti.

Kad su izgubili bitku, i kad to moraju da priznaju, sada oni govore o nekim nasiljima, ma da je svima poznato, kako su baš Radićevi pristae čitavo vreme izborne borbe razvijali sve vrste nasilja, te se nisu žacali ni ni od oštećivanja tuđe imovine, ne bill time koga ustrajali.

Pisale opozicione novine što mu drao, jasno je, da je naš narod u svojoj velikoj većini izjasnio se na ovim izborima, da on hoće narodno i državno jedinstvo, što je temelj naše budućnosti. Razvitak naše države dakle nije moguć inače nego na osnovici narodnog i državnog jedinstva i biti će zadatka ove Narodne Skupštine, da to načelo provede.

Ko je imao pravo?

Uspех provedenih izbora pokazao je kako se osvećuje, kad neko pretpostavlja svoju ličnu ambiciju ili interes partije interesu opće stvari. Napose ovde u Baniji bila je dužnost svih pristasa nacionalnog bloka, da što gušće stisnu svoje redove i da svi kao jedan povedu borbu protiv zajedničkog protivnika, kako bi se osiguralo što povoljniji uspeh, i da su svi pristae nacionalnog bloka imali na umu tu patriotsku dužnost uverenim smo, da bi nacionalni blok u Baniji izneo pet mandata. Krivnja, što nije polučen takav uspeh, pada na one, koji su za volju manjih računata forsirali isticanje posebne liste. Nas se pobijalo na sve moguća i nemoguća načine, kad smo, predviđajući štetne posledice od cepanja liste, upozoravali birače na to, da će cepanje liste donesti Radiću barem jedan mandat više. Mi bi voljeli, da smo se prevarili u tim računima i u toj predviđanju, no — na žalost, pokazalo se, da smo mi imali pravo. Mi na ove okolnosti upozorujemo sve pristae nacionalnog bloka, da iz toga crpe poduku za budućnost.

† Dr. Dane Pogačnik.

Tko ga među nama ne pozna?!
Tko ne pozna ono vazda nasmijsano i prijazno lice!

Za koga on nije imao prijaznu i utješljivu riječ?! Bogataš ili siromah, stari prijatelj ili tek novi znanac, svi su od njega bili prijazno susretani i posluživani jednako prijazno, jednako prijateljski i jednako brižno.

Razlike nije pravilo.

Karakterna crta njegova lica bila je nasmijsanost, prijaznost i skromnost, a svirha njegova života bila je činiti dobro.

Vidjaste ga dnevno lici Petrinjskim ulicama sa laganim i odmjerenim korakom, a k tome se malo gegajući, uvijek jednolično obučena i sa tasinom pod pazuhom.

Svakoga je prijazno susretao, a na pozdrave još prijaznije odgovarao.

Za svakoga je imao slatku i utješljivu riječ. Nema djeteta, koje on nebi pomilovao, pogladio i sa bilo čime obdario; nema majke, koju on ne bi upitao za zdravlje njeno i njene djece.

Svakome je znao nešto šavjetovati, preporučiti, a za sebe nije ništa htio, sebe je pregazio, sebe je žrtvovao.

Kad ste ga gledali iz daljine, vidjeli ste u njemu jednog sretnog, zadovoljnog i mirnog čovjeka, čovjeka, kojemu na tom svjetu ništa ne fali, gli kad ste mu se primakli bliže, pogledali u njegovo lice, zavirili u njegove oči, opažali ste da je to

lice prilično starački nabrano — premda je tek 36-tu bio navršio — da to lice polako gubi svoju mladenačku boju, da one oči polako gube svoj žar, da se polako gasnu, pak ste po tome zaključivali, da ipak nekakva unutarja bola njega podgriza, njega s dana na dan slabi i uništava.

Činuo je s dana na dan kao onal proljetni cvjetak, kojemu crv podgrizava žilice.

Vanjšinom svojom znao je sakriti unutarju svoju bol, znao je sakriti onog crva koji ga je podgrizao, te bi na sve te boli zaboravio i sretan bio, kad bi koji pacijent poručio po njega.

Na badnju večer, nalazio se je kod jednog svog kolege na večeri. Poslije večere tako se je slabo osjećao, te bojeći se da mu ne bi pozlilo, spremao se je kući, te se već oprastao. Najednom zazvoni zvonce, u kuću udje jedan čovjek tražeći liječnika, ne sluteći da je tu doktor Pogačnik čim je slo. doktor Pogačnik čuo o čemu se radi, zaboravio je na svoje boli, te po hitno da bolesniku pruži pomoć.

Kad je kod bolesnika sve uredio i dao potrebne naputke, sjetio se je da se nije oprostio sa obitelji svog kolege, te se povratio natrag u njegovu kuću, gdje se je oprostio, a tek nakon toga otišao svojoj kući.

Dva tri dana prije svog odlaska iz Petrinje, onako slab i bolestan kako je bio, preboravio je cijelu noć kod jednog pacijenta.

Ako se za ikoga može kazati, da je žrtva svoga zvanja, to se može kazati za njega. Nikome se nikada nije tužio, kao da je slutio da mu nitko ne može pomoći. Kad bi koji put zasao u kavanu, sjedio je obično za stolom do peći, te bi rijetko kada prekoračio 9 sati na večer. Tek kad bi ga prijatelji zaustavljali da oštine još malo, odgovorio bi: moj bubrez, moj bubrez, te rukom na njih pokazao i dalje otišao.

Nikada ni jedne riječi više nije govorio o svojoj bolesti, premda je osjećao da dnevno propada i da ga ostavlja vid.

Uza sve to on je radio danju i noću te na savjete svojih prijatelja da zatraži dopust, da se malo odmori, nasmijsao bi se, maknuo bi samo rukom i dalje otišao. Kao da je bio fatalista.

Od jutra do poslije podneva, nalazio bi se redovno u bolnici, među svojim pacijentima, kojima je bio otac. S njima bi se igrao, šalio i razgovarao, samo da im olakša boli. Poslije bolnice išao bi do kavana u noć po vizitama, a poslije večere katkada u kavanu, ako nije poručio po njega kakav pacijent, ili ako ne bi ponovno pošao u bolnicu, da pregleda kakvog ozbiljnije bolesnog pacijenta.

Svoje zvanje vršio je s takovom preciznošću, savješću, s takovim požrtvovanjem i voljom da mu se je čovjek upravo morao diviti.

Po dva tri i po više sati znao bi zadržati se oko jednog pacijenta, i to skoro uvijek sam, pak i u najtežim slučajevima, ali gdje je on svojim operatirskim nožem zahvatio, taj je pacijent bio sjeguran, da će ozdraviti. U devedeset devet od sto slučajeva je upio.

Majstorski je sve to izvodjao, kao da je nekakva viša sila upravljala njegovom rukom.

Ta na koncu konca on je samo živio za nauku, jer sebi od materijalnih dobara nije ništa priuštio, nauči se predao svom dušom, nauči je žrtvovao sve, pak i samoga sebe.

Rijedak primjer požrtvovnosti, samozataje i samoprijegora.

Tik pred svoju smrt naručio je bio i Röntgen aparat, ali videći da su mu dani izbrojeni i da ga ostavlja vid, morao je naručbu odkazati.

Pri tome ga nije vodila nikakva materijalna korist, već želja da pomogne onima, koji su od njega pomoći tražili.

Mnogo toga on je snovao i zamišljao, ali smrt je bila jača od njegovih snova, te mu iste poremetila, to čemo da svršimo sa Brankovim stihom:

Mnogo hteo, mnogo započeo.

Čas umrli njega je pomeo.

Domaće vesti.

Vjenčanje. Gospodin Dr. Bogdan Vorkapih, srednji liječnik, sin Jovana i Milje Vorkapih prof. iz Petriņe, vjenčaje se sa gospođinom Zorom, kćerkom Alekse i Ruže Obradovič, trg. iz Kraqujeva, u nedelju dana 15./2. februara o. r. u 11 sati pre podne u Sabornoj crkvi u Beogradu.

Čestitajna: Petriņa-Kraqujeva.

Zasluzeno odlikovanje. Kako nam javlja naš prijatelj iz Beograda, Ukazom Njeg. Veličanstva Kralja od 26. januara t. g. odlikovan je umirovljeni profesor ovdajnje realne gimnazije Mile Babić, ordenom Sv. Save IV. stepena

Na ovom zaista zasluženom odlikovanju Nestora našeg profesorskog stališa, ter opšte poštovanog prijatelja i nekadašnjeg odgovornog urednika našeg odlučnog no kratkoveklog tik predratnog časopisa „Glasa Banje“. srdačno čestitamo uz opću želju, da bi naš svečar ovaj Visoki Orden ponosio na svojim požrtvovnim, opšte-prijateljskim i domoljubnim grudima u zdravlju i zadovoljstvu na mnogaja ljeta!

Imenovanje. Kako čitamo u „Beogradskom Dnevniku“, postavljen je Kraljevim Ukazom od 4. februara 1925. g. Vladimir Majhen, profesor i upravitelj realne gimnazije u Glini, direktorom iste škole. Čestitamo!

Zahvala „Dobrotvoru“. Mjesto vijenaca na ođar blagopokojnog g. dr. D. Pogačnika, darovase supruzi Renee Sluha 300 din, i g. ing. Gajo Milič 100 din, na kojem se daru društvo „Dobrotvor“ najlepše zahvaljuje.

Ođor.

† Jovo Šepa, paroh u Perni. U Perni, kraj Topuskoga, umro je 6. ov. mj. nakon kratke bolesti paroh Jovo Šepa, u 79 godini života, a sa 56 godina svešteničke službe. U samoj Perni bio je sveštenikom preko 50 godina. Isko je pripadao staroj generaciji sveštenika, svojom je inteligencijom vrlo iskakao. Kao sveštenik je predano vršio svoju dužnost i bio u pravom smislu pastir svoga duhovnoga stada. Bio je odlučan pristasa politike nacionalnoga bloka, ali mu ne bi sudjeno da doživi triumf nacionalne ideje: sahranjen je bio na sam dan izbora. Borben duh učestvovao je u četničkoj akciji Petra Mrkonjića. Pok. kralj Petar dolazio je k njemu u Pernu i povjeravao mu važne stvari. O tom je pok. paroh rado pričao i sav se unosio u ono doba, da ga je bila milina slušati. U životu je doživio teške udarce, ali je ipak, i pokraj toga, umio razveseliti duhovitom pričom i šalom. Ostavlja iza sebe kćerku, sina Milu, trgovca u Petrinji i odličnoga pristasa samostalne demokratske stranke, unučad i široku rodbinu. Laka mu zemlja!

† Ivan Benkeč, gradski nadoficijal u Petrinji, umro je 12. ov. mj. u ovdajnskoj županijskoj bolnici, gde se nalazio na lečenju od nenadano ga snašle teške bolesti, te je 13. ov. mj. sahranjen uz veliko učešće građanstva i činovništva na ovdajnsjem

kolege na večeri. Poslije večere tako se je slabo osjećao, te bojeći se da mu ne bi pozlilo, spremao se je kući, te se već opraštao. Najednom zazvoni zvonce, u kuću udje jedan čovjek tražeći liječnika, ne sluteći da je tu doktor Pogačnik. Čim je pak doktor Pogačnik čuo o čemu se radi, zaboravio je na svoje boli, te pohitao da bolesniku pruži pomoć. Kad je kod bolesnika sve uredio i dao potrebne naputke, sjetio se je da se nije oprostio sa obitelji svog kolege, te se povratio natrag u njegovu kuću, gdje se je oprostio, a tek nakon toga otišao svojoj kući.⁶⁹

Dva tri dana prije svog odlaska iz Petrinje, onako slab i bolestan kako je bio, preboravio je cijelu noć kod jednog pacijenta.

Ako se za ikoga može kazati, da je žrtva svoga zvanja, to se može kazati za njega. Nikome se nikada nije tužio, kao da je slutio da mu nitko ne može pomoći. Kad bi koji put zašao u kavanu, sjedio je obično za stolom do peći, te bi rijetko kada prekoračio 9 sati na večer. Tek kad bi ga prijatelji zaustavljali da ostane još malo, odgovorio bi: *moji bubrezi, moji bubrezi, te rukom na njih pokazao i dalje otišao. Nikada ni jedne riječi više nije govorio o svojoj bolesti, premda je osjećao da dnevno propada i da ga ostavlja vid.*

Uza sve to on je radio danju i noću te na savjete svojih prijatelja da zatraži dopust, da se malo odmori, nasmiješio bi se, maknuo bi samo rukom i dalje otišao.

Kao da je bio fatalista. Od jutra do poslije podneva, nalazio bi se redovno u bolnici, među svojim pacijentima, kojima je bio otac. S njima bi se igrao, šalio i razgovarao, samo da im olakša boli. Poslije bolnice išao bi do kasno u noć po vizitama, a poslije večere katkada u kavanu, ako nije poručio po njega kakav pacijent, ili ako ne bi ponovno pošao u bolnicu, da pregleda kakvog ozbiljnije bolesnog pacijenta.

Svoje zvanje vršio je s takovom preciznošću, savješću, s takovim požrtvovanjem i voljom da mu se je čovjek upravo morao diviti. Po dva, tri i po više sati znao bi zabaviti se oko jednog pacijenta, i to skoro uvijek samo, pak i u najtežim slučajevima, ali gdje je on svojim operatorskim nožem zahvatio, taj je pacijent bio sjeguran, da će ozdraviti. U devedeset devet od sto slučajeva je uspio. Majstorski je sve to izvodjao, kao da je nekakva viša sila upravljala njegovom rukom.

Ta na koncu konca on je samo živio za nauku,

69 Nekoliko dana nakon njegove smrti u njegovu je ordinaciju ušao dr. A. Horvat i otvorio ordinaciju za ženske bolesti. (*Jedinstvo*, 10, str. 3.). U Petrinji je radio i liječnik dr. Julio Roksandić (*Nova hrvatska banovina*, 47, 1. XI. 1923, str. 3)

jer sebi od materijalnih dobara nije ništa priuštio, nauči se predao svom dušom, nauči je žrtvovao sve, pak i samoga sebe. Rijedak primjer požrtvovnosti, samozataje i samoprijegora.

Tik pred svoju smrt naručio je bio i Rentgen aparat, ali videći da su mu dani izbrojeni i da ga ostavlja vid, morao je naručbu odkazati. Pri tome ga nije vodila nikakva materijalna korist, već želja da pomogne onima, koji su od njega pomoći tražili.

Mnogo toga on je snovao i zamišljao, ali smrt je bila jača od njegovih snova, te mu iste poremetila, to ćemo da svršimo sa Brankovim stihom.⁷⁰

*Mnogo hteo, mnogo započeo,
Čas umrli njega je pomeo."*

Daniel Pogačnik pokopan je na zagrebačkom groblju Mirogoj. Osim brojnih vijenaca koji su položeni na grob, mnogi su dali novac petrinjskom dobrotvornom društvu Dobrotvor, kao dobrotvornom društvu. Pronašla sam da je obitelj Rene Sluha dala 300 dinara, a ing. Gajo Milić 100 dinara.⁷¹ Budući da nije imao nikog od bliže rodbine u Zagrebu, njegov grob danas nije sačuvan, već samo zabilješka u administraciji uprave groblja.⁷²

Daniel Pogačnik vjerovao je u slogu Hrvata i Srba. Da je poživio još dvije godine vjerojatno bi sudjelovao u sklapanju sporazuma Radić-Pribičević, tj. sklapanju koalicije Seljačko-demokratske koalicije. No, smrt ga je zatekla u nezgodno vrijeme kada je Stjepanu Radiću prijetio dugogodišnji zatvor, a i Svetozar Pribičević postao je *persona non grata* Pašičevih radikala. Vjerovao je da se sve može urediti dogovorom i radom. Velika je šteta što je umro tako mlad, jedan od najkvalitetnijih ljudi liječničke službe u Hrvatskoj nakon Prvoga svjetskog rata, koji je imao toliki mnogo razumijevanja za ljudske patnje i boli.

70 Stih Branka Radićevića, rođenog u Slavonskom Brodu.

71 *Jedinstvo*, 7, 15. II. 1925., str. 2, Zahvala Dobrotvora.

72 Poslije njegove smrti, dolazi u Petrinju 1920. godine za kotarskog liječnika i specijalista za spolne i kožne bolesti Gustav Boltek (Virovitica, 20. V 1891 – Zagreb, 3. I 1950) On se školovao u Klinici za kožne i spolne bolesti u Hamburgu. U Petrinji je aktivan na kulturnom životu. Predsjednik je gradskog društva Preporod osnovanog 1920. godine, a od 1930. do 1932. godine i predsjednik Slavuja.

4. Zaključak

Viktor i Daniel Pogačnik dva su vrijedna, ali zanemarena sina Đurđevca što nas je ponukalo da pokušamo kompletirati njihove biografije koje se odvijaju uglavnom izvan Đurđevca, ali je njihov doprinos rješavanju socijalnih problema u Zagrebu, Bosni i Petrinji velik. Osim toga, Viktor Pogačnik bio je član uprave sarajevskog Napretka i promovirao je širenje ovog hrvatskog kulturnog društva u Hrvatskoj. Vrlo je značajno što je za dobrobit Hrvata često morao djelovati prikriveno, skromno, bez reklame, ali se ipak cijeli njegov rad može rekonstruirati. Tko zna koliko takvih ljudi mi još imamo, a za njih ne znamo jer su ljudi koji su ih se sjećali davno umrli, a uništenje mnogih dokumenata tijekom ratova ne olakšava istraživanja. Zahvaljujući dalekom rodbinstvu, očuvale smo izvjesne materijale koji su nam pomogli da vratimo u život ove dvije ličnosti, premda vjerujem da bi se kod Đurđevčana moglo pronaći još mnogo toga što bi ovu sliku obogatilo. O Viktoru Pogačniku je Mira Kolar već pisala ranije u vrijeme Domovinskog rata, a ovaj je rad nadopunjen novim spoznajama. Prof. Viktor (Đurđevac, 1884 – Đurđevac, 1946) i dr. Daniel (Đurđevac 1889 – Zagreb, 1925) ostavili su svojim djelima i poštenjem trag u povijesti, ali nesretna politika nije pogodovala njihovom načinu rada i života koji se zasnivao na tezi da treba raditi i u miru živjeti radi boljitka svih, a ne samo nekih.

Summary

Viktor and Daniel Pogačnik are the two valuable but unattended sons of Đurđevac. We felt the need to try filling in their biographies with events that took place mostly outside Đurđevac, however, they contribute in solving social problems in Zagreb, Bosnia and Petrinja. Furthermore, Viktor Pogačnik was a member of „Napredak“ in Sarajevo and he promoted the functioning of Croatian cultural society. It is of great significance that he had to operate hidden, lowly and without endorsing, yet his work can be reconstructed. Who knows how many significant people exist, without our knowing, for ones who remember them died long ago, and the documents destroyed during the war did not make researching any easier. Due to relati-

ves, we kept safe the materials which helped us to vivify these two figures, and again, a lot more could be found. Mira Kolar has already written about Viktor Pogačnik but it was during the war, besides, the text is updated with new cognitions. Prof. Viktor (Đurđevac, 1884 - Đurđevac 1946) and dr. Daniel (Đurđevac 1889 - Zagreb, 1925) left a mark in history but politics opposed to their work and peaceful life, for all wellbeing, not just for some.

Literatura

1. Zdravko DIZDAR: Pokušaji osnivanja i rada Napretkovich organizacija na području Koprivnice 1902-1949. godine. *Podravski zbornik*, 30, Koprivnica, 2004, 71-106.
2. Željko DUGAC: *Protiv bolesti i neznanja. Rockefellerova fondacija u međuratnoj Jugoslaviji*. Zagreb, 2005.
3. Ivica GOLEC: *Povijest grada Petrinje (1240-1592-1992)*. Zagreb, 1993.
4. Mira KOLAR-DIMITRIJEVIĆ: Život i rad profesora i ministra Viktora Pogačnika. *Podravski zbornik* 1991, Koprivnica, 131-145.
5. Mira KOLAR-DIMITRIJEVIĆ ur.: *Radićev sabor 1927-1928. Zapisnici oblasne skupštine Zagrebačke oblasti*. Zagreb, 1993.
6. Mira KOLAR-DIMITRIJEVIĆ: *Mara Matočec. Hrvatska književnica - seljakinja i njen rad na socijalno-političkom i kulturno-prosvjetnom polju u okviru seljačkog pokreta braće Radić*. Koprivnica – Zagreb, 1993.
7. Mira KOLAR-DIMITRIJEVIĆ: Osam dokumenata iz rada osječka oblasne samouprave 1927. i 1928. godine. *Glasnik Arhiva Slavonije i Baranje*, 3, Osijek, 1995, 57-94.
8. Mira KOLAR-DIMITRIJEVIĆ: Presjek kroz rad osječke oblasne skupštine 1927.-1929. godine. *Glasnik Arhiva Slavonije i Baranje*, 6, Osijek, 2001, 109-138.
9. Mira KOLAR: *Hrvatski Radiša (1903-1945, 1993-2003)*. Zagreb 2004.
10. Mira KOLAR, Elizabet WAGNER: Antun Lobmayer, liječnik i medicinski pisac, širitelj zdravstvene kulture u Hrvatskoj. *Godišnjak Njemačke narodnosne zajednice - VDG Jahrbuch*, Vol. 14, Osijek, 2006, 33-44.
11. Mira KOLAR: *Zbrinjavanje gladne djece iz Dalmacije, Istre i Bosne i Hercegovine u sjevernoj Hrvatskoj za prvoga svjetskog rata*. Slavonski Brod, 2008.
12. Mira KOLAR-DIMITRIJEVIĆ: Ukinuće Bjelovarsko-križevačke županije i kako je to područje prošlo u vrijeme djelovanje Osječke i Zagrebačke oblasne skupštine 1927. i 1928. godine. *Radovi Zavoda za znanstveno istraživački i umjetnički rad HAZU u Bjelovaru*, br. 2/2008, 31-56.
13. Mira KOLAR-DIMITRIJEVIĆ: *Đuro Basariček: soci-*

- jalno i političko djelovanje*. Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2008.
14. Mira KOLAR-DIMITRIJEVIĆ: Petrinjske i podravske veze od polovice 19. do polovice 20. stoljeća. *Podravski zbornik*, 36, Koprivnica, 2010, 81-97.
  15. Mato KUDUMIJA: *Đurđevac u svijetu i vremenu*. Đurđevac, 1968.
  16. Vjekoslav MRŠIĆ: Društvene, političke, gospodarske i kulturne prilike vremena u kojem sazrijeva ideja utemeljenja cjelokupnog sustav skrbi za hendikepirane. U: *1190 godina rada Zemaljskog zavoda za gluhoznanost djece*, Zagreb 1996, 14.
  17. Antun ODIĆ: Kratki historijat Napretka od osnutka do fuzije Hrvatskog potpornoga društva u Mostaru (1902-1907). *Kalendar Napretka*, XVI/1927
  18. Antun ODIĆ: Kratka povijest Napretka – Rad društva 1907. do početka rata. *Kalendar Napretka*, XVII/1928., 39-45.
  19. Daniel POGAČNIK: *Izveštaj o kongresu za tuberkulozu*. Drugi jugoslavenski sastanak za operativnu medicinu u Zagrebu 1921.
  20. Milan ROJC: „*Oko mene*“ *Milan Rojc i Bjelovar (1879-1906)*. Ur.: Željko KARAUOLA, I dio, Bjelovar, 2011.
  21. Stjepan SKULJ: *Pregled opće i hrvatske povjesnice*. Zagreb, 1909.
  22. Vlatko SMILJANIĆ: *Mara Matočec. Hrvatska spisateljica, prosvjetno-kulturna aktivistica i političarka. Biografija*. Virovitica, 2010.
  23. Vladimir ŠADEK: Prilozi za povijest kotara Đurđevac u vrijeme šestosiječanjske diktature od 1929. do 1934. *Podravina*. Vol. IV, br. 8., Koprivnica, 2005, 59-82.
  24. Vladimir ŠADEK: *Molvarska Podravina i druge teme*. Molve, 2008.
  25. Hrvoje ŠAPINA: *Stoljetnica Napretka*. Sarajevo 2002.
  26. Đuro ŠURMIN: *Povijest književnosti hrvatske i srpske*. Zagreb, 1898.
  27. Marija WINTER: *Iz povijesti Ludbrega i okolice*, I. Koprivnica, 2000.
  28. Tomislav ZORKO: *Socijalni problemi Zagreba u međuratnom razdoblju*. Doktorska disertacija, 25.07.2012., Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
  29. Ivica ZVONAR: Dr. Fran Barac - svećenik, teolog i političar. *Podravski zbornik*, 28, 2002, 177-178.
- u *Petrinji*, 6, 7. II. 1925.
  5. *Jedinstvo - Glasilo Samostalne demokratske stranke u Petrinji*, 7, 15. II. 1925.
  6. *Liječnički vjesnik*, 41(1919).
  7. *Liječnički vjesnik*, 42(1920).
  8. *Liječnički vjesnik*, 43(1921) br. 35.
  9. *Liječnički vjesnik*, 43(1923), br. 87 - *Staleške vijesti*.
  10. *Liječnički vjesnik*, 44 (1919), br. 450, 1.
  11. *Liječnički vjesnik*, 47(1925), br. 1.
  12. *Liječnički vjesnik*, 47(1925), br. 23 - *Staleške vijesti, Prilog*
  13. *Liječnički vjesnik*, 47(1925), br. 51 - *Staleške vijesti, Prilog 2*.
  14. *Nova hrvatska banovina*, 47, 1. XII. 1923.
  15. *Nova istina*, 50/1911, br. 2, od 15. XI. 1911.
  16. *Nova istina*, 51/1912, br. 13, od 14. II. 1912.
  17. *Nova istina*, 51/1912, br. 19, od 6. III. 1912.
  18. *Nova istina*, 51/1912, br. 39, od 18. V. 1912.
  19. *Obrtnički vjesnik*, 20, od 20. V. 1911.
  20. *Obzor*, 53/1913, br. 312 od 16. XI. 1913.
  21. *Virovitički hrvatski glasnik*, br. 37 od 11. IX. 1932.

Izvori

1. *Hrvat*, I/1919, (Zagreb), br. 143 od 14. XI. 1919.
2. *Ilustrovani list*, III/1916, br. 43 od 21. X. 1916.
3. *Jedinstvo - Glasilo Samostalne demokratske stranke u Petrinji*, 5, 1. II. 1925.
4. *Jedinstvo - Glasilo Samostalne demokratske stranke*